

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav řeckých a latinských studií

Bakalářská práce

Anna Pavlíková

Dějiny českých překladů Martiala
The History of Translating Martial into Czech

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. Martin Bažil, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce Mgr. Martinu Bažilovi, Ph.D. za věnovaný čas, velkou ochotu, cenné rady a připomínky a za pomoc při získávání podkladů. Dále děkuji Mgr. Matěji Novotnému za poskytnutí pro mou práci významných materiálů o českých překladech latinské literatury. Velký dík patří také mé rodině za trpělivou a laskavou podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 31. 7. 2018

.....

Anna Pavlíková

Abstrakt

Práce se zaměřuje na české překlady epigramů římského básníka Marca Valeria Martiala. V souvislosti s tímto epigramatikem mapuje v základních obrysech překladatelskou činnost českých autorů, a to zejména v období od konce 18. století do současnosti. Zároveň naznačuje, jakým způsobem byl v průběhu dějin Martialis představován českému čtenáři. První část podává chronologický sled překladů a současně charakterizuje povahu i kontext jejich publikování: představuje dobovou situaci českého překladatelství, jednotlivé autory překladů, množství přeložených epigramů, principy výběru předlohy k přebásnění a média, jejichž prostřednictvím byl Martialis do českého prostředí přiváděn. Následující část práce je věnována srovnání překladatelských řešení a postupů některých epigramů. Kromě toho je zde blíže popsán dosud nepříliš známý výbor Josefa Dietricha. Přínos práce spočívá mimo jiné také v přiloženém přehledu všech zjištěných českých verzí Martialových epigramů.

Klíčová slova

Martialis, básnický překlad, epigram, dějiny překladu z latiny do češtiny

Abstract

This bachelor thesis focuses on the Czech translations of epigrams of the Roman poet Marcus Valerius Martialis. It maps the translation activity of Czech authors concerning this epigrammatist, especially from the end of the 18th century to the present time. It also describes the way Martial has been presented to the Czech reader throughout history. The first part of this thesis composes a chronological summary of the translations, and characterizes the nature and the context of their publication: it presents different phases of Czech translational work and theory, authors of the translations, quantity of the translated epigrams, the principles upon which the originals were chosen for translation and media through which Martial's work was brought to the Czech area. The following part of the thesis is based on the comparison of the translation methods and procedures used in case of particular epigrams. Moreover, the Josef Dietrich's selection, which is not well known, is described here. Finally, the contribution to the issue of this thesis lies in the summary of all founded Czech versions of Martial's epigrams.

Keywords

Martialis, poetic translation, epigram, history of translating from latin into czech

Obsah

Úvod	8
České překlady Martiala	10
1 Obecně k českým překladům Martiala	10
2 Konec 18. století: překladatelské přípravné období obrozené a Puchmajerova družina	13
2.1 <i>Sebrání básní a zpěvů: svazek první (1795)</i>	14
2.1.1 Antonín Jaroslav Puchmajer	14
2.1.2 Šebestián Hněvkovský	15
2.1.3 Jan Nejedlý	16
2.2 <i>Sebrání básní a zpěvů: svazek druhý (1797)</i>	17
2.2.1 Vojtěch Nejedlý	17
2.2.2 Antonín Pavlovský	17
2.2.3 Václav Bělovský	18
2.3 Josef František Rautenkranc (1808)	19
2.4 František Vladislav Hek (1816)	21
3 Od vrcholného období obrozené epochy českého překladatelství k počátkům poobrozeného překladu	23
3.1 Václav Alois Svoboda (1808)	24
3.2 Josef Liboslav Ziegler (1813 a 1815)	25
3.3 František Ladislav Čelakovský (1822–1847)	26
3.4 Josef Vlastimil Kamarýt (1822)	28
3.5 Karel Sudimír Šnajdr (1823)	29
3.6 Karel Havlíček Borovský (1844)	30
3.7 František Sušil (1861)	31
4 Překlady v závěru 19. století	33
4.1 Svatopluk Čech (1881)	34
4.2 Timothej Hrubý (1894)	35
5 Martialovy epigramy v českém překladu 20. století	37
5.1 Josef Němec (1903–1913)	38
5.2 Josef Dietrich (1930)	40

5.3	Rudolf Kuthan (1932)	41
5.4	V. Plis (1948)	42
5.5	Ferdinand Stiebitz (1957 a 1965).....	43
5.6	Radovan Krátký (1965).....	44
5.7	Jiří Žáček (1983)	46
	Rozbor vybraných překladů	48
6	Srovnání různých překladatelských řešení	48
6.1	9, 10: jeden z nejčastěji překládaných epigramů	48
6.1.1	Překlad Stiebitzův a Němcův.....	50
6.1.2	Nadpisy	50
6.1.3	Verš, prozódie a metrum.....	50
6.1.4	Překladatelské postupy a posuny	51
6.2	Mart. 10, 91	52
6.2.1	Nadpisy	53
6.2.2	Verš, prozódie a metrum.....	53
6.2.3	Překladatelské postupy a posuny	54
7	Výbor Josefa Dietricha	55
7.1	Tematické okruhy.....	55
7.2	Prozódie a metrum	55
7.3	Dietrichova překladatelská metoda	55
7.3.1	Mart. 2, 7.....	55
7.3.2	Mart. 6, 28.....	56
7.3.3	Mart. 6, 60.....	58
7.3.4	Mart. 7, 30.....	58
7.3.5	Mart. 11, 100.....	59
7.3.6	Shrnutí.....	60
	Závěr	62
	Seznam použité literatury	64
	Přílohy	

Úvod

Tématem této bakalářské práce jsou dějiny českých překladů Martialovy tvorby. Cílem je zmapovat a charakterizovat českou překladatelskou aktivitu spjatou s tímto římským epigramatikem.

Martialovo dílo nebylo do češtiny nikdy přeloženo celé. Proto je také smyslem práce zprostředkovat určitý obraz o tom, jakým způsobem, v jakém rozsahu a v závislosti na kterých principech bylo čtenáři předkládáno v průběhu dějin české kultury. Zároveň má práce naznačit, jak byla v důsledku těchto faktorů formována představa o charakteru Martialových básní – např. byla-li stálá, či naopak podléhala vývoji apod.

Práce se orientuje zejména na období od konce 18. století do současnosti. Zkoumání předchozích překladů by si pro náročnost problematiky a nedostupnosti pramenů vyžádalo samostatné zpracování a rozsáhlejší bádání. Překladatelská činnost byla ve starších dobách poměrně osobitá a do dob humanismu není např. ani snadné stanovit, co je možno nazývat překladem.¹ Lze předpokládat, že u poezie bude situace ještě složitější.

Problematikou českých překladů Martialovy tvorby se v diplomové práci z roku 1986 zabývala Irena Hašková², nicméně přístup k tématu se liší. Hašková se nezaměřuje tolik na hledisko dějinné a kontextuální, a neuvádí proto všechny překladatele. Píše zejména o problémech a otázkách samotného překladu. Kromě toho věnuje zvláštní pozornost překladu Rudolfa Kuthana. Je však nesporné, že pro předkládanou bakalářskou práci je zde mnoho cenných podnětů a informací.

Jako další významný zdroj (zejména pokud jde o starší překlady) je třeba uvést publikaci Karla Svobody *Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové*³. Pro uvedení do kontextu českých dobových teorií překladu bylo využito především knihy *České teorie překladu* Jiřího Levého.

Aby bylo možno naplnit stanovené cíle, během přípravné fáze bylo třeba najít a shromáždit co nejvíce překladů. Výsledky tohoto počátečního kroku jsou shrnuty a zpracovány v první části práce. Překlady jsou zde v jednotlivých

¹ LEVÝ, Jiří. *České teorie překladu*. Praha: SNKLHU, 1957. Český překlad, s. 13, 23.

² HAŠKOVÁ, Irena. *Problémy překladu Martialových Epigramů: (překlad a výběr Rudolfa Kuthana)*. Praha, 1986.

³ SVOBODA, Karel. *Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové*. Praha: Československá akademie věd, 1957.

kapitolách chronologicky zasazeny do kontextu etap vývoje a teorií českého překladatelství, zároveň je zde uvedeno množství přeložených epigramů a stručně jsou představeny také osobnosti a činnost překladatelů (neboť odtud může plynout specifické nakládání s latinskou předlohou). V neposlední řadě jsou zmíněna média, v nichž byly překlady publikovány.

Druhá část práce se zaměřuje na kvalitativní hledisko překladů a sestává ze dvou hlavních celků. V prvním z nich jsou na příkladu epigramů, jejichž překlad se vyskytl u několika různých autorů, srovnány překladatelské metody a celkový přístup k předloze ve snaze názorně doplnit a charakterizovat vývoj překladu Martialova díla. Druhý celek je věnován analýze výboru Josefa Dietricha. Pro podrobnější rozbor byl vybrán zejména proto, že se jedná o překlad poměrně neznámý, přesto však unikátní.

Přílohy obsahují rozsáhlou tabulku, v níž jsou zaznamenány všechny zjištěné české verze Martialových epigramů.

České překlady Martiala

1 Obecně k českým překladům Martiala

Zájem o antické texty sílí v období renesance a humanismu. V této době proto také dochází k rozkvětu překladatelství, k vývoji jeho metod i vzniku teorií a konečně i k jasnému rozlišení tvorby původní a přeložené, které bylo do této chvíle poměrně problematické⁴.

Jak uvádí Irena Hašková, již v 15. století byly Martialovy epigramy českým humanistickým básníkům píšícím latinsky dobře známy.⁵ Z této doby se podle jejích slov dochovaly jen nepatrné ukázky českých překladů. Odůvodňuje to tím, že se k překládání antických autorů přistupovalo zejména pro školní potřebu a Martialis nebyl pokládán za autora vhodného pro mládež a její mravní výchovu. To by korespondovalo i s humanistickým principem výběru děl k převedení do českého jazyka, který byl obecně řízen dvěma funkcemi dobového překladu: funkcí jazykově vlasteneckou (tedy snahou češtinu obohacovat a dokázat, že může vyjádřit totéž, co vyspělé cizí jazyky) a funkcí vzdělávací (jejímž smyslem bylo rozšířit znalost děl mezi širší čtenářskou obec). S ohledem na druhou funkci se tak spíše překládala literatura věcná nebo alespoň krásná literatura s mravoučnou tendencí⁶.

To potvrzuje i Antonín Truhlář ve svém pojednání o překladech antických básníků z období od 15. do 18. století⁷. Uvádí zde však překlad Martialova epigramu 8, 17⁸ pořízeného překladem z němčiny a vydaného roku 1602 v *Knížce, obsahující stav městský, kterak by v trvanlivé podstatě zachován býti mohl*. Původcem této knihy, obsahující jak verše Martialovy, tak i jiných antických

⁴ LEVÝ, 1957, s. 13, 23.

⁵ HAŠKOVÁ, 1986, s. 33. Zdroj tohoto tvrzení však není uveden.

⁶ LEVÝ, 1957, s. 32–33.

⁷ TRUHLÁŘ, Antonín. *O českých překladech z antických básníků latinských a řeckých z doby střední (15.-18. stol.)*. Praha: A. Truhlář 1887.

⁸ „Dí advokát:

Víš, že jsem při tvé věci musil státi,

Za to mi máš dva tisíce kop dáti:

Ale žeť nemohli nic přisauditi,

I nechceš za práci mau zaplatiti,

Ant' by měl nětco více přidati,

poněvadž musím i v hanbě zůstatí.“ (Carchesius. In: Truhlář, op. cit., částka druhá, s. 20–21.)

autorů, je Martin Carchesius (Kraus z Krausenthalu), radní písař na Starém Městě pražském.

Zásadnější období pro český překlad Martialových epigramů nastává až koncem 18. století. Ke zvýšené oblibě Martiala a zájmu o tuto básnickou formu přispěly překlady v jiných evropských literaturách a také některé studie o epigramu, zejména Lessingova.⁹ V českém prostředí začíná tvořit své adaptace Martialových básní např. Puchmajerova družina. Překlady vznikají i na Slovensku – šest přeložených epigramů publikoval např. katolický kněz Jozef Ignác Bajza (1755–1836) ve druhém dílu své sbírky *Slovenské dvojnásobné epigrammata* z roku 1794¹⁰. Že se jedná o překlad Martiala však v díle neuvedl. Situace, v níž autor zařadil bez vyznačení původního autorství přeložený epigram do sbírky vlastní produkce, není v období 18. a 19. století (jak ještě uvidíme) zdaleka ojedinělá. Významné překlady vznikaly dále ve století devatenáctém a dvacátém.

S českou verzí Martialova díla se v průběhu dějin české kultury můžeme setkat v různých podobách a kontextech. Liší se také účel publikování. Martialis bývá v překladu citován třeba jen pro zajímavost např. v novinových člancích¹¹. Vzhledem ke své povaze je Martialova tvorba také příhodným zdrojem sentencí, z nichž některé se staly součástí souborů výroků a citátů. Můžeme jmenovat např. *Moudrost věků: lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*¹², kde je publikováno asi třicet Martialových sentencí (nejedná se však zdaleka o epigramy celé, ale o drobné, často několikaslovné úryvky, obsahující danou myšlenku).

Stejně tak na české Martialovy verše můžeme narazit v odborné literatuře. Například v knize *Laudabile carmen (část II. – Kapitoly z římské rétoriky a*

⁹G. E. Lessing byl spisovatel a přední martialovský badatel. Vypracoval klíčovou studii o Martialově epigramu *Zerstreute Anmerkungen über das Epigramm* (1771). Kromě toho Martiala přebásňoval a také skládal vlastní epigramy v Martialově duchu.

KUTHAN, Rudolf. In: MARTIALIS, Marcus Valerius. *Epigramy*. Přeložil Rudolf Kuthan. Praha: Alois Srdce, 1932, s. 107.

NĚMEC, Josef. In: MARTIALIS, Marcus Valerius. *Výbor epigramů M. Valeria Martiala: přízvukně v rozměrech originálu*. Přeložil Josef Němec. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912, s. 9.

¹⁰ SVOBODA, 1957, s. 45.

¹¹ Epigram II, 35 cituje v *Národních listech* například autor článku o onemocnění zvaném křivice: „Maje nohy, které se podobají rohům luny, mohl by's, Phoebe, mýti si nohy v rohu.“ CALLEJA. Jak stará nemoc je křivice. *Národní listy*. 1902, 42(277), s. 3.

¹² KUŤÁKOVÁ, Eva et al. *Moudrost věků: lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*. Praha: Svoboda, 1988.

poetiky)¹³, je obsaženo přes dvacet Martialových epigramů nebo jejich částí, a to buď převzatých z výboru Radovana Krátkého, nebo v překladu pořízeném pro potřebu této publikace. Objevují se také situace, v nichž byl Martialův epigram v české verzi vydán jako součást přeloženého díla jiného (např. římského) autora, který Martiala ve svém díle cituje. Takový případ nastal u Plinia Mladšího, který na samém konci třetí knihy svých *Epistulae* v listu 21 (*Corneliu Priskovi*) uvádí část Martialova epigramu 10, 20. Tento necelý epigram tedy přeložil např. Ladislav Vidman, autor překladu Pliniových *Dopisů* z roku 1988.¹⁴

Významnější jsou pro nás však taková publikování, v nichž šlo především o předložení *básní* jako takových českému čtenáři (a to ať už bylo Martialovo autorství uvedeno, či nikoli). V tomto smyslu vycházely vybrané Martialovy epigramy zejména v knižním vydání (často jako součást sbírek společně s básněmi jiných autorů) nebo prostřednictvím periodik.

O tom, kým a jakým způsobem byl Martialis představován českému čtenáři v průběhu dějin, pojednávají následující kapitoly.

¹³ KUŤÁKOVÁ, Eva. *Laudabile carmen*. (Část II., Kapitoly z římské rétoriky a poetiky). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017.

¹⁴ PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS, Gaius. *Dopisy*. Přeložil Ladislav Vidman. Praha: Svoboda, 1988, s. 114. Jedná se o jedinou (byť ne úplnou) existující českou verzi tohoto epigramu.

2 Konec 18. století: překladatelské přípravné období obrozené¹⁵ a Puchmajerova družina

Na konci 18. století se okolo Antonína Jaroslava Puchmajera začala formovat skupina básníků (nazývaná také *První novočeská škola básnická*), jejichž tvorba dala vzniknout pěti almanachům. První dva nesly název *Sebrání básní a zpěvů*, zbylé tři pak *Nové básně*. Almanachy obsahovaly vlastní tvorbu básníků, ale také např. překlady či napodobení klasiků (Homéra, Vergilia, Horatia aj.), v některých básních se autoři opírali také o německé a polské předlohy (Hagedorna, Lessinga, Krasického apod.).¹⁶ Součástí je i několik přebásněných Martialových epigramů. Překladatelská tvorba tohoto období se vyznačuje (včetně výběru předlohy) určitými specifiky, vycházejícími z podřízenosti potřebám národně-obrozeného hnutí.¹⁷ Patří k nim značná míra adaptace, která se projevuje lokalizací, dobovou aktualizací, náhradou původních jmen českými, použitím pro dobovou poetiku české poezie obvyklejších prostředků (např. rýmu) apod.

K tematickému výběru epigramů se lze u Puchmajerovy družiny vyjádřit souhrnně. Většina básní náleží k žertovným „šlehům“ na konkrétní osoby nebo k ironickým posměškům s milostným podtextem, vždy ale v mravních mezích, které určovaly dobové konvence. Výběr může být do určité míry ovlivněn také německými překladateli (zejména G. E. Lessingem).¹⁸ Myšlenka, že někteří členové Puchmajerovy družiny vycházeli z cizojazyčných (nejpravděpodobněji právě německých) předloh se objevuje často, např. u Josefa Němce¹⁹ či Rudolfa Kuthana²⁰.

Důležitým faktem je, že Martialovo autorství v almanaších u žádného epigramu není uvedeno. Tento jev v kombinaci s tím, že se tehdy autoři epigramů

¹⁵ Periodizace vývoje českého překladatelství dle LEVÝ, 1957.

¹⁶ SVOBODA, 1957, s. 36–43.

¹⁷ LEVÝ, 1957, s. 81–144.

¹⁸ SVOBODA, 1957, s. 36–38.

¹⁹ „Psány jsou v duchu Martialově, někdy úplný překlad jeho podávající, jindy pouze myšlenku si vypůjčující. Pokud básníci tito pouze z Martiala vážili, či prostřednictvím literatur cizích, není dosud zjištěno.“ NĚMEC, 1912a, s. 9.

²⁰ „Vlivem Lessingoovým a jiných epigramatiků německých dostává se podnětů též písemnictví českému: veršovci obrozenští (Rautenkranz, Kamarýt, Šnajder, bratři Nejedlých, Hněvkovský, Ziegler aj.) s oblibou pěstují epigram v duchu Martialově; většina jejich veršů jsou pouhé parafráze, vzdálené reminiscence a zkomolené ohlasy myšlenek Martialových, převzaté z přebásnění německých, zvl. Lessingových.“ KUTHAN, 1932, s. 107.

snažili i v čistě vlastní tvorbě v mnoha směrech Martiala napodobovat, bohužel mapování překladatelské činnosti značně komplikuje, a proto není do budoucna identifikace dalších Martialových básní (či alespoň možná souvislost s nimi) vyloučena.

Hlavním cílem v této době jistě nebylo zprostředkovat samotného Martiala (což dokládá již skutečnost, že Martialovo jméno nikde nefiguruje a zároveň vznikl jen velmi malý počet překladů). Nešlo tedy primárně o překlad jako takový. Obrozenci pouze využili dílo antického básníka jako látku k vlastnímu zpracování a záměrům, mezi něž patřilo obohacení národní literatury a českého jazyka. Vsazené do koláže, kterou almanachy žánrově a tematicky představují, měly epigramy bezpochyby za úkol českého příjemce štiplavým humorem pobavit a také potažmo odpovědět na jednu z hlavních obrozeneckých výzev – získat pro literaturu psanou česky co nejširší okruh čtenářů. Puchmajer o poslání díla v předmluvě k první sbírce píše: „Neboť nemalou péčí o to vedauce, aby tyto básně vždy k větší dokonalosti vyspěly, a k cíli svému, povyražení totiž a k vyjasnění myslí krajanů mých milých došly, já i moji milí účastníci, jěžto na těchto básních snažně spolu pracovali, bedlivě jsme se o ně, majíce kdy zasadili...“.²¹

Celkově můžeme říci, že se jedná jen o drobné vzorky – autoři přeložili např. jen jeden nebo dva epigramy. Martiala však ve svém podání v almanaších zpracovala nezanedbatelná část členů básnické družiny. O většině překladů konkrétních epigramů a jejich autorech z této skupiny (vyjma Pavlovského a Bělovského) informuje ve své monografii Karel Svoboda²². Na básníky se nyní zaměříme jednotlivě.

2.1 *Sebrání básní a zpěvů: svazek první (1795)*

2.1.1 Antonín Jaroslav Puchmajer

Antonín Jaroslav Puchmajer (1769–1820) byl básník, překladatel a jazykovědec. Pocházel z rodiny hospodáře a obchodníka z Týna nad Vltavou. Během svých studií, kterým se později věnoval v Praze, se naučil množství jazyků: latinu, němčinu, francouzštinu, angličtinu, španělštinu a italštinu a poté

²¹ PUCHMAJER, Antonín Jaroslav. *Almanahy Antonína Jaroslava Puchmajera*. V Praze: nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1917.

²² SVOBODA, 1957, s. 36–43.

ještě ruštinu a polštinu. Stal se knězem a působil na různých místech v Čechách. Psal díla v němčině, brzy se však začal věnovat české tvůrčí činnosti, mimo jiné také překladům do češtiny. Významně se podílel na vlasteneckých a obrozeneckých iniciativách. S ostatními autory vytvořil přibližně roku 1791 básnickou družinu, jejímž cílem bylo „učinit z češtiny jazyk esteticky fungující poezie“²³. Od roku 1795 do roku 1814 společně vydali pět básnických almanachů s názvem *Sebrání básní a zpěvů*. Orientoval se zde na různé útvary klasicistní poezie a zařadil i žertovné epigramy.

Puchmajer publikoval pouhé dva Martialovy epigramy (10, 8 a 11, 64) s názvem *O Krasobyle* a *Na Bohdala*, a to právě v prvním almanachu z roku 1795. Nikoli však pod svým jménem. U obou básní vystupuje pod pseudonymem „Jaroslav Metlovic“.

„O Krasobyle.

Slyším, žeťby si mne Krasobyla,
tato stará babka, chtěla ráda vzíti.

Bohatáť jest! – Kdožť jí toho může odepříti?
Však tak stará – kdyby starší byla!“²⁴

„Na Bohdala.

Nevím Bohdale můj, co psáváš tolika
holkám;

Vím, že žádná však ještě ti nepsala nic.“²⁵

2.1.2 Šebestián Hněvkovský

Šebestián Hněvkovský (1770–1847) byl básník, dramatik a literární teoretik, člen skupiny autorů almanachů A. J. Puchmajera. Pocházel z rodiny řezníka a havíře z Žebráku. Po příchodu do Prahy studoval na tzv. filosofii. Vystudoval práva a působil jako úředník v Plánici, Žinkovech a Žebráku, kde se oženil. Později přesídlil do Poličky a zastával zde funkci purkmistra. S některými tamními obyvateli a úřady měl však napjaté vztahy. Po roce 1836, kdy byl

²³ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/II, P–Ř. Praha: Academia, 2000, s. 1160.

²⁴ PUCHMAJER, 1917, s. 43.

²⁵ PUCHMAJER, 1917, s. 83.

U všech uváděných básní respektuji původní typografii.

penzionován a nucen se vystěhovat, žil v Praze, kde také zemřel. Jak uvádí Karel Svoboda²⁶, inspirací k tvorbě poezie byla Šebestiánovi Hněvkovskému podle vlastních slov mimo jiné četba antických autorů, např. Vergilia a Ovidia. *Lexikon české literatury* označuje Hněvkovského po Puchmajerovi za druhou nejvýraznější osobu básnické družiny, dočteme se zde však i následující: „Psal sice jako ostatní básníci této skupiny také drobnou klasicistickou lyriku (milostné a laškovné písně, epigramy), avšak na rozdíl od nich se vůbec nevěnoval překladatelství a usiloval především o „původnost“ (tj. především o českou provenienci látek a námětů) své tvorby.“²⁷

V prvním díle *Sebrání básní a zpěvů* však jeden, byť velmi volný, překlad Martialova žertovného epigramu (5, 45) Šebestián Hněvkovský uveřejnil:

„Na Tončí.

Žet' jest Tončí pannou, nechtěj pochy-
bovati;

Jdi k ní, a uslyšíš ji vždy tak – jme-
novati.“²⁸

2.1.3 Jan Nejedlý

Další autor jádra Puchmajerovy družiny, Jan Nejedlý (1776–1834), mladší bratr Vojtěcha Nejedlého, byl český básník, redaktor a překladatel zejména z latiny a němčiny. Pocházel z Žebráku. Studoval na filozofické a později také na právnické fakultě v Praze. Když na Katedře českého jazyka a literatury onemocněl František Pelcl, stal se Nejedlý jeho nástupcem. Byl znám jako přední obránce češtiny a také zastánce veleslavínské podoby jazyka. Vedl spory o literaturu a jazykovědných otázkách s mladší generací autorů (např. s V. Hankou), při nichž zastával konzervativní názory, např. prosazoval časomíru²⁹. Vydával časopis *Hlasatel český*. Nejedlý patřil k prvním novočeským překladatelům, kteří zdůrazňovali požadavek věrnosti předloze.³⁰

²⁶ SVOBODA, 1957, s. 41.

²⁷ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2/ I, H–J. Praha: Academia, 1993. s. 212.

²⁸ PUCHMAJER, 1917, s. 83.

²⁹ ČERNÝ, Jiří; HOLEŠ, Jan. *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. Praha: Nakladatelství Libri, 2008, s. 449–450.

³⁰ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/I, M–O. Praha: Academia, 2000, s. 456–459.

V prvním almanachu najdeme jeho překlad epigramu 1, 47:

„Na Beníka.

Lékařem byv Beník, hrobníkem jest nyní;

Lékař jsa, již činil, co teď hrobník činí.“³¹

2.2 *Sebrání básní a zpěvů: svazek druhý (1797)*

2.2.1 Vojtěch Nejedly

Další člen básnické skupiny byl autor eposů, básní, písní i literatury pro mládež Vojtěch Nejedly (1772–1844), bratr Jana Nejedlyho. Narodil se v Žebráku v zámožné rodině hospodáře. Za studií se zajímal o cizí jazyky a pokoušel se tvořit v němčině. Časem se však ztotožnil s vlasteneckými a obrozeneckými snahami (také díky Puchmajerovi a Hněvkovskému) a přiklonil se k češtině. Svým dílem se obecně obracel k lidovému, průměrně vzdělanému čtenáři. Po studiích se stal knězem. Působil mimo jiné v Praze, kde se stýkal s významnými kulturními osobnostmi doby. Svou životní dráhu zakončil jako děkan opět v Žebráku, odkud také zajistil vydání Puchmajerovy poezie.

V almanaších *Sebrání básní a zpěvů* je celkově nejzastoupenějším autorem.³² Ve druhém z nich publikoval jeden přeložený Martialův epigram (9, 5):

„Moudré předsevzetí

Nanka si chce Vaňka za manžela vzíti:

dobře činí, na mou čest!

Vaněk ale nechce Nanky míti:

i on moudrý jest.“³³

2.2.2 Antonín Pavlovský

O Antonínu Pavlovském (1775–1818) mnoho nevíme. Několik údajů však přece jen můžeme vyčíst z příspěvku Miloslava Hýska v *Listech filologických* z roku 1937: „Antonín Pavlovský (1775–1818) byl rodák z Neveklova, přispěl do druhého a třetího Puchmajerova almanachu a r. 1801 vydal dvoudílný český

³¹ PUCHMAJER, 1917, s. 43.

³² *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce.* 3/I, M-O, 2000, s. 461-463.

³³ PUCHMAJER, 1917, s. 67.

právnícký spis „Výkladové přirozeného práva“; dosáhl doktorátu práv a stal se advokátem, ale toužil po profesuře: ucházel se také o profesuru po A. G. Meissnerovi, ale opět marně, neboť ji dostal Meinert. Advokátní kancelář měl na Koňském trhu.“³⁴ Zřejmě kvůli značnějšímu „odklonu“ od originálu však Pavlovský nebyl za Martialova překladatele vždy považován. Také se u něj nabízí otázka, zda vycházel opravdu přímo z Martiala a nepracoval-li pouze s německou předlohou. Například ani *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900* v souvislosti s Martialem Pavlovského nezmiňuje. Činí tak ale Irena Hašková.³⁵ Tohoto autora považuje za jednoho z básníků, kteří se inspirovali celkovým smyslem předlohy a následně vyjadřovali původní myšlenky vlastním způsobem. Překladem takové zpracování ale rovněž nenazývá. Do celkového přehledu přeložených epigramů (viz přílohy) jsem však Pavlovského epigram zařadila, už jen vzhledem k tomu, že volný překlad neméně měrou nebo podobným způsobem pěstovali také jiní Martialovi překladatelé (např. Hněvkovský).

Konkrétně se jedná o epigram 3,8, kterým Pavlovský přispěl do druhého almanachu:

„Na ošklivou Nanku.
Má-li Nanka muže míti,
musí ženich slepý býti.“³⁶

2.2.3 Václav Bělovský

O Václavu Bělovském víme opravdu málo. Neznáme dokonce ani rok narození a úmrtí, a proto jej řadím v chronologickém sledu překladatelů, kteří publikovali ve druhém díle *Sebrání básní a zpěvů*, nakonec. Nedostatek informací o některých přispěvatelích těchto i jiných almanachů z podobného období však bývá obvyklý.³⁷ V knize Ivana Wernische *Píseň o Nosu*, v níž jsou citovány

³⁴ HÝSEK, Miloslav. K počátkům české stolice na pražské universitě. *Listy filologické: Folia Philologica : časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený r. 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze, 1937, **64**, s. 458.

³⁵ HAŠKOVÁ, 1986, s. 34–35.

³⁶ PUCHMAJER, Antonín Jaroslav. *Almanahy Antonína Jaroslava Puchmajera II*. V Praze: nakladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1920, s. 172.

V originále: "Thaida Quintus amat." "Quam Thaida?" "Thaida luscam."

Vnum oculum Thais non habet, ille duos. (Mart. 3, 8)

³⁷ „Omezená dostupná informace o těchto autorech je pro podobná sebrání běžná a nejinak je tomu v případě almanachů německých.“ DOBIÁŠ, Dalibor. *Puchmajerovské almanachy: Formování novočeského verše v nadnárodním kontextu* [online]. 2009 [cit. 2018-06-09]. Dostupné z:

některé Bělovského básně, je pouze vyslovena domněnka, že jde pravděpodobně o pseudonym nebo počestžené německé jméno.³⁸ Informaci o Bělovského překladu podává Irena Hašková³⁹ i *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*⁴⁰.

Václav Bělovský v almanachu publikoval svou verzi epigramu 10, 43:

„Pole.

Bedryl na svém poli třetí ženu pochoval.

O jak šťastný musí Bedryl býti;

aniž já bych peněz litoval,

kdybych takové mohl pole míti.“⁴¹

Hašková pak zmiňuje ještě jeden Bělovského epigram, který je co do „odlehlosti“ od předlohy srovnatelný např. s epigramem Pavlovského:

„Přítel.

Janek ptá se lišky: chceš-li přítelem mým

býti?

Proč ne? budu-li se při tvém stole dobře

míti?“⁴²

2.3 Josef František Rautenkranc⁴³ (1808)

Josef František Rautenkranc (1776–1817), další tvůrce z Puchmajerovy družiny, byl český básník, překladatel, autor textů písní a kazatel původem z Hradce Králové. Narodil se v rodině obchodníka. Studoval v Praze a roku 1798 byl vysvěcen na kněze. Brzy jej oslovily myšlenky obrozeneckého hnutí. Kromě

<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/24554>. Disertační práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, s. 280.

³⁸ WERNISCH, Ivan. *Píseň o nosu: zapomenutí, opomíjení a opovrhování: z jiné historie novočeské literatury (od počátků až do roku 1948)*. Brno: Petrov, 2005. s. 19.

³⁹ HAŠKOVÁ, 1986, s. 35.

⁴⁰ SVOBODA, Karel. *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*. Praha: Jednota českých filologů, 1947, s. 86.

⁴¹ PUCHMAJER, 1920, s. 109.

⁴² PUCHMAJER, 1920, s. 116.

Latinská předloha dle Haškové:

„Hunc quem mensa tibi, quem cena paravit amicum
esse putas fidae pectus amicitiae?

aprum amat et mullos et sumen et ostrea, non te.

tam bene si cenem, noster amicus erit.“ (Mart. 9, 14)

⁴³ Někdy psán také Rautenkranz.

kněžské činnosti působil také jako pedagog a knihovník. Usiloval o rozšíření češtiny do různých oblastí společenského dění. Rautenkrancova básnická tvorba vykazuje loajálnost k Rakousku i české vlastenecké citění. Kromě jiného skládal anakreontské básně a martialovské epigramy. Jeho poezie je střízlivá a výrazově jednoduchá. V překladatelské činnosti se orientoval zejména na antickou poezii.⁴⁴

Přeložil Martialův epigram 1, 10. Tentokrát jej však publikoval nikoli v jednom z almanachů (kam však také přispíval), ale v *Hlasateli českém* roku 1808. Tento vlastenecký časopis, který vydával Jan Nejedlý, měl kromě potěšení svých příjemců za cíl rozšiřovat prostředky českého jazyka a formovat i náročnější českou literaturu, a to také prostřednictvím překladů antických autorů. *Hlasatel* měl oslovovat co nejširší čtenářskou obec, sám Nejedlý k prvnímu *Hlasateli* z roku 1806 píše: „Projdi směle i předních pánů skvostné a nádherné domy i nízké obyvatelů chaloupky“⁴⁵.

Vzhledem k předchozím uvedeným překladatelům u Rautenkrance došlo k určitému posunu. Ten totiž u svého epigramu uvedl poznámku „z Marciála“, čímž dal jako jediný z Puchmajerovy družiny najevo, že se jedná o přebásnění antického originálu.

„Na Větrožila a Daliborku.
Větrožil vždy Daliborku prosí,
By ho za manžela
Sobě vzíti chtěla.
Pořád vzdychá, kvílí, dary nosí;
„Což tak krásná musí býti?“ –
Kdož co ohyzdnějšího kdy našel? –
Předc pak jí chce mocí míti?
Což se mu tak při ní líbí? – Kašel.“⁴⁶

⁴⁴ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/II, P–Ř. 2000, s. 1219-1221.

⁴⁵ NEJEDLÝ, Jan. Promluvení. *Hlasatel český: spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydaný od Jana Nejedlého*. Praha: František Jeřábek, 1806, 1(1).

⁴⁶ RAUTENKRANC, Josef František. Na Větrožila a Daliborku. *Hlasatel český: spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydaný od Jana Nejedlého*. Praha: František Jeřábek, 1808, 3(1), s. 450.

nebudu věřit.

Dokud lidé o tobě slušně mluví,
hled', bys toho provedla skutky; nebo
kde těch není, zkálíš a setřeš pověst
jazykem schlubným."⁴⁹

Epigram chtěl přebásnit později ještě jednou, ale již jej nedokončil.⁵⁰

⁴⁹ HEK, František Vladislav. *Sebrané spisy Františka Vladislava Heka*. II, Výbor z Hekových prací prosaických. Praha: Nákladem České akademie věd a umění, 1923, s. 228

⁵⁰ V pozůstalosti se zachoval pouze zlomek:

In formosam ad modum Martialis.

Žes slíčná — ledakdos švitoří; bohatá — to se říká;

žes milostná — to je znát. Však dobrá? — to nevím.

Slíčnost v kráse se má, (nedokončeno).

HEK, 1923, s. 260.

3 Od vrcholného období obrozenské epochy českého překladatelství k počátkům poobrozenského překladu

Další stupeň ve vývoji českého překladatelství Levý označuje jako „vrcholné období obrozenské“, které začíná zároveň s počátkem 19. století. Následuje etapa „obrozenské předromantické a romantické estetiky“ (přibližně od konce 20. let) a později překlad „poobrozenský“ (začíná okolo roku 1848).⁵¹ Stanovení periodizačního předělu mezi nimi je bezpochyby hlavně orientační a jednotlivé fáze se nutně z části překrývají, rysy jednoho období pronikají do druhého, přetrvává vliv předchozích metod a zároveň již vyvstávají kontury směrů budoucích. Zařazení autorů tím nemusí být úplně jednoznačné. Také proto chci pojednat o zmíněných třech etapách souhrnně v této kapitole s tím, že jednotliví překladatelé Martiala mohou být ovlivněni různým dobovým pojetím a přístupem k překladu, vyplývajícím ze všech třech zmíněných vývojových celků.

Rozdíl mezi překladem konce 18. století a překladem na počátku století 19., tedy rozdíl mezi předchozím obdobím Puchmajerovým a tzv. Jungmannovým, vidí Levý zejména ve funkci překladu: „Rozdíl mezi přípravným obdobím obrozenským a literární skupinou Jungmannovou, který by opravňoval k periodizačnímu předělu, byl ve funkci překladu: kdežto překladatelé z konce 18. století mají cíle především popularisační, překladatelé z počátku 19. stol. mají již záměry tvůrčí, hlavně po stránce jazykové. Nechtějí již učit čtenáře česky, nýbrž vytvářet nové výrazové možnosti češtiny“⁵². Puchmajerovo i Jungmannovo období však společně spadá pod překladatelskou teorii klasicistickou, tzn. takovou, kterou charakterizuje mimo jiné příklon k volnému překladu. Dochází k adaptacím, při nichž jsou zpravidla vypouštěny specifické a národní znaky originálu i individuální rysy autora.

Později, přibližně ve 20. a 30. letech 19. století, se pak začíná uplatňovat překlad předromantický a romantický (prvky tohoto směru se ale objevují již dříve), který se naopak vyznačuje snahou o zcela věrný překlad. Romantikové usilují o zachování jak jedinečných rysů originálu (národních, historických a individuálních), tak formy (tedy např. i původní metriky, jazykových schémat

⁵¹ LEVÝ, 1957, s. 95–190.

⁵² LEVÝ, 1957, s. 95.

apod.). Romantické metodě bývá vytýkána tendence k doslovnému překladu.⁵³ Kolem roku 1848 pomalu odeznívá obrozenecké úsilí a do popředí vystupuje místo jazykové problematiky problematika ideová. Překladaelé si vybírají předlohy zejména se zřetelem k obsahu, nikoli k jazyku, nyní chtějí spíše sdělovat nové myšlenky.

V takovém kontextu vznikaly i následující překlady Martiala.

3.1 Václav Alois Svoboda (1808)

Václav Alois Svoboda (1791–1849) byl překladatel a básník tvořící v českém, německém i latinském jazyce. Narodil se v rodině pivovarského sládka v Navarově. Studoval v Praze filozofii a práva. Působil jako vychovatel ve šlechtické rodině a později jako gymnaziální profesor. Přátelil se s V. Hankou, F. Palackým nebo J. Jungmannem. Lze říci, že v překladu později zastával názory romantické a klonil se k doslovnosti – podle svých slov z předmluvy k přeloženému výboru básní Friedricha Shillera (1848) dbal na věrnost předloze jak v myšlence díla, tak ve formě, a tedy i v metrice⁵⁴. Charakteristickým rysem tohoto básníka je používání neologismů i svérázné nakládání s prozodii.

Jak se dozvídáme z monografie Karla Svobody⁵⁵, ještě jako posluchač filozofie přeložil Svoboda pro *Hlasatele českého* jeden Martialův epigram (4, 24). Ačkoli je to v rozporu s jeho pozdější poetikou, tentokrát se ještě jedná o překlad volný a rýmovaný. Na rozdíl od Rautenkrance (viz kapitola 2.3) Martialovo autorství opět nezmiňuje.

„Dobrotivá přítelkyně.
Co již paní Běla
Přítelkyní měla,
Všecky k hrobu zprovodila;
Kyžby manželka má Lila
Její přítelkyní byla!“⁵⁶

⁵³ Viz také LEVÝ, Jiří. Reprodukční věrnost. In: *Umění překladu*. 4. Praha: Apostrof, 2012, s. 103-105.

⁵⁴ LEVÝ, 1957, s. 125.

⁵⁵ SVOBODA, 1957, s. 87.

⁵⁶ SVOBODA, Václav Alois. Dobrotivá přítelkyně. *Hlasatel český: spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydaný od Jana Nejedlého*. Praha: František Jeřábek, 1808, 3(1), s. 160.

3.2 Josef Liboslav Ziegler (1813 a 1815)

Josef Liboslav Ziegler (1782–1846) byl překladatel z klasických jazyků, francouzštiny a němčiny a příležitostný básník. Narodil se v Hradci králové, studoval v Praze teologii, dále soukromě slovanské, románské a semitské jazyky a také na tzv. filozofii. Pobyt v Praze a tamní styky s českými vlastenci Zieglera velmi ovlivnily. Poté, co se stal knězem, rozvíjel v místech svého působení vlasteneckou aktivitu. Kromě pedagogické činnosti vydával časopisy, zasadil se o zřízení veřejné knihovny v Hradci Králové a byl také členem Matice české. Zieglerovým nesplněným přáním bylo vydat fond přeložené antické literatury. Překládal např. Lúkianovy *Dialogy*, Horatiovy *Satiry* nebo úryvky z Vergiliovy *Aeneidy*. V překladech usiloval o náhradu antických metrických útvarů přízvuknými ekvivalenty.⁵⁷

O tomto autorovi se v souvislosti s Martialem zmiňuje opět Karel Svoboda⁵⁸. Sám Ziegler Martialovo autorství neuvádí. V roce 1813 a 1815 publikoval překlad dvou epigramů (1, 91 a 6, 78) v *Prvotínách pěkných umění*. Jednalo se o českou literární přílohu *Vídeňských novin*, kterou vydával Jan Nepomuk Norbert Hromádka, profesor českého jazyka a literatury na univerzitě ve Vídni. Příloha, jejímž úkolem bylo pomoci pozvednout českou literaturu, vycházela v letech 1813 až 1817. Přispívala do ní velká část soudobých českých spisovatelů.⁵⁹

„Na hánce.

Spisy mé tupíš, a sám nižádné nesložíš; Buď to

Příteli! netup mých, anebo okaž v své!“⁶⁰

„O jednookém Nachylovci.

Nachylovec piján byl nevidom na jedno oko;

druhé se hnojilo. „Střez vína se škodlivého –

lékař jeho mu rce – sice oslepneš na druhé také,

⁵⁷ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4/II, U-Ž. Praha: Academia, 2008, s. 1739-1742.

⁵⁸ SVOBODA, 1957, s. 55.

⁵⁹ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/II, P-Ř, 1993, s. 1135.

⁶⁰ ZIEGLER, Josef Liboslav. Na Hánce. *Prvotiny pěkných umění, neb literární přílohy k císařským král. Vídeňským Novinám na rok 1813*. Částka první, (I-XV). Vídeň: Jan Nepomuk Norbert Hromádka, 1813, s. 44.

jestliže nepřestaneš nápoje silného pít.“ –
Z lékařovy rady toliko smích si učiniv, pravil:
„Oko mé dobře se měj! Teprv se do pití dám.“
Skutečně udatně pil. A ptášli se: Jaké to vzalo
skončení: Nachylovec víno pil, oko pak jed.“⁶¹

3.3 František Ladislav Čelakovský (1822–1847)

Významnou osobností mezi Martialovými překladateli je František Ladislav Čelakovský (1799–1852), český básník, kritik, překladatel a vydavatel českých a slovanských písní. Studoval na tzv. filozofii v Praze, Českých Budějovicích a Linci, poté na pražské filozofické fakultě. Na zakázku překládal rozsáhlé dílo Aurelia Augustina *De civitate Dei*. Působil jako redaktor *Pražských novin* a přílohy *Česká včela*, chvíli také jako suplující profesor české řeči a literatury na pražské univerzitě. Obou funkcí byl zbaven po stížnosti ruského vyslance na sarkastický komentář projevu cara Nikolaje I. k zástupcům podrobených Poláků. V roce 1842 se stal profesorem slavistiky na univerzitě ve Vratislavi, poté tutéž funkci zastával na univerzitě pražské.⁶² Velice si oblíbil antickou literaturu a ve svých dopisech latinské básníky často citoval. Kromě jiného sám skládal epigramy v Martialově duchu.⁶³

Vedle bohaté spisovatelské činnosti se Čelakovský věnoval překládání. Orientoval se především na autory evropského preromantismu a slovanskou lidovou slovesnost. Překládal však také z latiny (srov. *De civitate Dei*) a stal se autorem prvního českého rozsáhlejšího výboru Martialova díla – celkem převedl sto sedmdesát básní. Na Čelakovského proto ve svých výběrech poukazuje mnoho pozdějších překladatelů.

K Martialovi Čelakovského pravděpodobně přivedla Lessingova pojednání o epigramu.⁶⁴ Překlady vycházely postupně: první ukázkou, kterou Čelakovský

⁶¹ ZIEGLER, Josef Liboslav. O jednookém Nachylovci. *Prvotiny pěkných umění, neb literární přílohy k císařským král. Vídeňským Novinám na rok 1815*. Částka první, (1-25). Vídeň: Jan Nepomuk Norbert Hromádka, 1815, s. 72.

⁶² *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1, A-G. Praha: Academia, 1985, s. 424-430.

⁶³ SVOBODA, 1957, s. 69.

⁶⁴ Cenný zdroj informací o Čelakovského překladech Martiala a jejich publikování: JAKUBEC, Jan. Úvod. In ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Sebrané spisy F. L. Čelakovského: Spisů básnických knihy šestery*. Svazek 2. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1916, s. XXV–XXX.

vydal ve svých *Smíšených básních*⁶⁵ v roce 1822, tvořilo 5 epigramů. Od roku 1823 se překládáním Martiala začal zabývat vážněji, o čemž svědčí i dopis příteli Kamarýtovi (viz kapitola 3.4) z března r. 1823: „Tys někdy Martiala začínal překládat: nemáš více chuti do něho? – Dejme se oba do něj, a třeba jenom čtvrtinu lepší z něho přeložme a někdy ve zvláštním dílku vydejme.“⁶⁶ Za měsíc psal Kamarýtovi, který se na překladu nepodílel tak, jak si Čelakovský přál, znovu: „Martiala mně hodně přibývá; a čím více jej rozvažuji, tím většího ducha v nápisech nalézám, pominuv scurilia a obscoena. Když vy mně, lenoši, nechcete pomáhat, tedy budu muset dotrhnout sám, čeho jsem natrhl, scilicet favente trpělivostí.“⁶⁷ Následovaly další překlady: v roce 1824 vyšlo 19 epigramů v *Kroku*⁶⁸ (českém vědecky orientovaném časopise, vydávaném z podnětu J. S. Presla s primárním úmyslem připravovat čtenáře k četbě vědeckých spisů a tříbit vědecké názvosloví⁶⁹), v roce 1829 20 epigramů v *Časopisu společnosti vlastenského Museum v Čechách*⁷⁰ (zaměřeném zejména na dějiny, literaturu a jazykovědu). Ve druhém vydání *Smíšených básní*⁷¹ z roku 1830 tyto překlady vyšly souborně, bylo jich tehdy 43 (nebyl zařazen epigram *Na Lupa*, Mart. 6, 79).

Čelakovský však překládat nepřestal a během roku 1834 se dalších 11 epigramů objevilo v *České včele*⁷². V roce 1836 publikoval v *Časopisu českého Museum*⁷³ dvacet čtyři⁷⁴ a o rok později tamtéž 46⁷⁵ Martialových básní. Roku 1847 Čelakovský připravil a publikoval souborné vydání své poezie pod názvem *Spisů básnických knihy šestery*, do nějž zařadil také 168 přeložených

⁶⁵ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Smíšené básně Frant. Ladisl. Čelakovského*. 1. vyd. Praha: Josefa ovdovělá Fetterlová z Wildenbrunu, 1822, s. 101–102.

⁶⁶ Viz JAKUBEC, 1916, s. XXV–XXVI.

⁶⁷ Viz JAKUBEC, 1916, s. XXVI.

⁶⁸ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Nápisové (dle M. V. Martiála). *Krok: veřejný spis všenaучný pro Vzdělance Národu Česko-Slovanského*. Díl druhý. Částka první. Praha: Jan Svatopluk Presl, 1824, s. 6–9.

⁶⁹ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl 15. V Praze: J. Otto, 1900, s. 238.

⁷⁰ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Nápisové (dle M. V. Marcíala). *Časopis Společnosti vlastenského museum v Čechách*. Praha: České museum, 1829, 3(3), s. 15–18.

⁷¹ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Smíšené básně Frant. Lad. Čelakovského*. 2. rozmnožené vyd. Praha: Josefa Fetterlová, 1830, s. 142–157.

⁷² ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marcíalovi nápisové. *Česká včela*. Praha: Novinárna synů Bohumila Háze, 1834, 1(19), s. 145. a 1834, 1(52), s. 409.

⁷³ Přejmenovaný z původního *Časopis Společnosti vlastenského Museum v Čechách*

⁷⁴ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marcíalovy epigramy. *Časopis českého Museum*. Praha: J. G. Calve, 1836, 10(2), s. 167–171.

⁷⁵ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marcíalovy epigramy. *Časopis českého Museum*. Praha: J. G. Calve, 1837, 11(2), s. 142–151.

Martialových epigramů, chybí zde opět epigram *Na Lupa* (Mart. 6, 79) a nyní ještě epigram *Na Sněhuši* (Mart. 3, 34), které vyšly v již dříve jmenovaném *Časopise českého Museum*. V *Sebraných spisech F. L. Čelakovského* z roku 1916, v nichž je obsaženo již všech 170 epigramů, Jan Jakubec vyslovuje domněnku, že tyto dva epigramy Čelakovský při pořádání sbírky omylem přehlédl⁷⁶.

Ačkoli Čelakovský přeložil poměrně hodně epigramů, nelze zde ještě hledat snahu o věrné zachycení celkového charakteru Martialova díla ani společenské a kulturní povahy doby. Z výše citovaného úryvku dopisu Kamarýtovi je patrné odmítnutí např. obscenních epigramů a je zřejmé, že při výběru k překladu se jim Čelakovský skutečně vyhýbal, případně se je pokoušel zjemnit (např. *O Faustě*, Mart. 3, 90)⁷⁷. Zároveň v tomto výboru téměř nenajdeme epigramy, jejichž obsahem jsou lichotky císaři Domitianovi či prosby k majetným občanům, které jsou pro Martiala rovněž příznačné. Vybíral si spíše kratší básně, zpravidla posměšky vůči některým osobám nebo různým obecně lidským rysům.⁷⁸

Čelakovský překládal ve srovnání s předchůdci o poznání věrněji. Projevuje se to například už jen v tom, že většinou ponechává původní latinská vlastní jména (např. Rufus, Fabianus, Caecilianus atd.), případně je (patrně pro lepší rytmičné řešení) nahrazuje jiným latinským jménem (např. původní Gallu nahrazuje Faustou v epigramu *O Faustě*, Mart. 3, 90). Zčeštění není tolik časté, přesto se objevuje (např. v již zmíněném epigramu *Na Sněhuši*: *Sněhuše* je překlad původního *Chione*, Mart. 3, 34). Držel se také převážně meter originálu a zachovával časomíru. Přesto lze narazit na výjimečné případy překladu přízvučného, někdy dokonce rýmovaného.

3.4 Josef Vlastimil Kamarýt (1822)

Josef Vlastimil Kamarýt (1797–1833) byl preromantický básník, překladatel, autor ohlasové lyriky a také sběratel folklorního odkazu. Za studií se spřátelil s Čelakovským, s nímž jej pojil zájem o literaturu, lidovou slovesnost i antické klasiky. Vystudoval teologii a stal se knězem. S Čelakovským zůstával i

⁷⁶ ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Sebrané spisy F. L. Čelakovského: Spisů básnických knihy šestery*. 2. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1916, s. 370, 375.

⁷⁷ Čelakovský zde překládá „Volt, non uolt dare Galla mihi“ jako „Hned chce, hned zase nechce lepá mne vzíti si Fausta“. ČELAKOVSKÝ, 1916, s. 191.

⁷⁸ JAKUBEC, 1916, s. XXVII, XXVIII.

nadále v kontaktu skrze korespondenci, která se často dotýkala literárních témat. Čelakovského přání, aby společně přeložili výbor z Martiala, však nenaplnil.

V roce 1822 vydal sbírku *Smíšené básně*, která má představovat rozloučení se světským uměním a mládím. Kromě písní a skladeb s folklorními motivy jsou zde také překlady a parafráze (převážně z německých předloh) a básně podle zavedených vzorů (*Anakreonovy písně*, *Nápisové* atd.). Později vydával náboženské, duchovní a národní písně, gnómickou poezii či sebrané lidové a literární citáty.⁷⁹

Právě ve sbírce *Smíšené básně* se objevuje jeden překlad Martialova epigramu 2, 88:

„Titvorovi
Ještě nepsals nic, a slout chceš', Tit-
voro, spisovatelem?
Buď čím chceš si, jenom když ne-
budeš spisovat.“⁸⁰

3.5 Karel Sudimír Šnajdr (1823)

K. S. Šnajdr⁸¹ (1766–1835) byl básník a překladatel. Studoval klasické jazyky, němčinu, filozofii a práva. Živil se jako právník na šlechtických panstvích, později na pražské univerzitě ještě vyučoval estetiku a klasickou filologii. Stýkal se s osobnostmi národního obrození (např. s Klicperou a Dobrovským), znal se také se Zieglerem a setkal se i s Čelakovským. Skládal nejprve zejména německé básně, v nichž najdeme i takové, které lze označit za volné adaptace Martialovy tvorby. Později začal psát i českou poezii, např. balady a romance.⁸²

Martialis se však neobjevuje pouze ve Šnajdrově německém díle. V *Almanachu aneb Novoročence 1823*, vydaném redakcí profesorů Klicpery a Chmely, publikoval Šnajdr dva překlady z Martiala. Informuje nás o tom např.

⁷⁹ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2/II, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 638-640.

SVOBODA, 1957, s. 70.

⁸⁰ KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Smíšené básně Jos. Vlast. Kamarýta*. Praha: U Josefy ovdovělé Fetterlové z Wildenbrunu, 1822, s. 116.

⁸¹ Příjmení počestil z německého Schneider, někdy psán také Šnaidr, Šneidr apod.

⁸² *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4/I, S-T. Praha: Academia, 2008, s. 679-680.

*Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*⁸³. Vybral si epigramy 1, 19 a 1, 47:

„Na Marinku.
Čtyrys měla ještě zuby,
jeden kašel ti vzal dva;
Při druhém jsi, křehotinko!
ostatní dva ztratila.
Teď již můžeš směle kašlat,
večer, v noci i ve dne,
třetí kašel tobě jistě
žádný zub už nevezme!“⁸⁴

„Na Krispína.
Doktor býval; teď je hrobník –
věru, podivná spřež!
Ale co pan doktor dělal,
dělá co hrobník též!“⁸⁵

3.6 Karel Havlíček Borovský (1844)

Souvislost tvorby Karla Havlíčka Borovského (1821–1856), klasika českého epigramu a satiry, s Martialovým dílem není třeba objasňovat. Epigramy Havlíček používal jako prostředek, skrze který lze oslovovat český národ a který je vhodný ke společenské a politické kritice. Irena Hašková píše: „Je nesporné, že Martialův podíl na vysoké účinnosti epigramů Havlíčkových je veliký.“⁸⁶ Existuje dokonce jeden Havlíčkův epigram, který může být označen za velmi volný překlad Martialova epigramu 12, 10. Upozorňuje na něj Radovan Krátký v doslovu *Posměšků a jízlivostí* z roku 1965, a řadí tak Havlíčka do tradice moderního překládání římského básníka.

„Člověk.

⁸³ SVOBODA, 1947, s. 86.

⁸⁴ ŠNAJDR, Karel Sudimír. Na Marinku. *Almanach aneb Novoročenka 1823*. Hradec Králové: Nákladem Jana Františka Pospíšila, 1823, s. 69.

⁸⁵ ŠNAJDR, Na Krispína, 1823, s. 73.

⁸⁶ HAŠKOVÁ, 1986, s. 37.

Máš-li mnoho: frkáš,
máš-li málo: brkáš,
máš-li jmění tak, tak, tak,
spokojen jsi nikterak.“⁸⁷

Havlíček tyto verše napsal pravděpodobně v roce 1844⁸⁸, sám je však nikde nepublikoval. Epigram vyšel spolu s dalšími básněmi z pozůstalých rukopisů až po Havlíčkově smrti. Jednu z prvních příležitostí přečíst si jej měla česká veřejnost díky ilustrovanému magazínu *Rodinná kronika* v roce 1863⁸⁹.

3.7 František Sušil (1861)

František Sušil (1804–1868) byl kněz, biblista, básník, překladatel a významný představitel národního obrození na Moravě. Sbíral a vydával moravské lidové písně. Psal zejména didaktickou, náboženskou a vlasteneckou poezii. Při studiích filozofie a bohosloví v Brně jej zaujala antická literatura. Napsal příručku *Krátká prozódie česká*, v níž mimo jiné prosazoval používání časomíry v překladech z antických děl.⁹⁰ Toho se držel také v *Anthologii z Ovidia, Catulla, Propertia a Muséa*, která vyšla v roce 1861. Právě zde, na poslední straně závěrečných poznámek, poněkud nečekaně nacházíme i jeden překlad Martialova epigramu 25b o Leandrovi a Hére z *Liber de spectaculis*:

„Když za svou láskou křepký se Leander ubíral
a mdleje pouhroužel již v zedutých se vodách,
takto pravil nebohý prý k těm, co dorývali, proudům:
Shovte kdy tamto spěchám, stopte kdy zpátky plynu.“⁹¹

⁸⁷ HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. *Satyrické črty a zbylé epigramy Karla Havlíčka Borovského*. Praha: F. Topič, 1889, s. 36.

Martialův epigram zní takto:

Habet Africanus miliens, tamen captat.

Fortuna multis dat nimis, satis nulli. (Mart. 12, 10)

⁸⁸ Podle HAVLÍČEK BOROVSÝ, 1889, s. 36.

⁸⁹ HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. Ze skladu epigrammů Karla Havlíčka Borovského. *Rodinná kronika: Obrázkové listy nedělní k zábavě a poučení*. 1863, 3(71), s. 221.

⁹⁰ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4/I, S-T, 2008, s. 424-428.

⁹¹ MUSEUS; OVIDIUS; PROPERTIUS, Sextus Aurelius; CATULLUS, Gaius Valerius. *Anthologie z Ovidia, Katulla, Propertia a Muséa*. Přeložil František Sušil. Brno: Nákladem kněhkupectví Ant. Nitsche, 1861, s. 143.

Príslušná poznámka se vztahuje k přeloženému Músaiovu epylliu *Héro a Leander*. Martialův epigram spolu s dvěma dalšími básněmi od jiných tvůrců má nejspíše sloužit jako krátká ukázka doplňující literární kontext. O tomto překladu informuje *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*⁹².

⁹² SVOBODA, 1947, s. 86.

4 Překlady v závěru 19. století

I na konci 19. století vznikaly překlady Martiala. Předěl v periodizaci se nabízí jednak proto, že od posledních překladů uplynul již delší čas, a také proto, že právě období 70.–90. let je považováno za jedno z nejpłodnějších období českého překladatelství, zvláště v oblasti poezie, a opět nese své specifické atributy.

Výraznou osobností překladatelství byl Jaroslav Vrchlický, který pokládal za nejdůležitější součást básnické krásy formu, a stanovil tak pro tzv. lumírovce pevnou zásadu, že je nezbytné překládat rozměrem originálu.⁹³ „Vrchlický lpěl na zachovávání metra a méně přihlížel k tomu, zda daná prosodická forma má v češtině stejnou zvukovou, a tím i náladovou hodnotu. Absolutisování této zásady natrvalo by mohlo být překladatelství brzdou, ale v době Vrchlického měla své oprávnění a vyhovovala poslání, které měl překlad v tehdejší české kultuře: obohacovat český život nejen o cizí ideje a themata, ale též obohacovat českou literaturu o cizí formy. Je také třeba uvážit, že se poprvé v dějinách českého překladu celá velká překladatelská generace přihlásila k této zásadě, a tím revidovala formální experimenty dřívějších překladatelů.“⁹⁴

Byla-li cizí forma pro češtinu skutečně neúnosná z jazykových důvodů, pak teprve od této zásady škola Vrchlického odstupovala. Josef Král později přichází s teorií o nahrazování antických meter českými ekvivalenty. Zároveň měl Vrchlický tendenci přizpůsobovat detail (tedy např. jednotlivá slova) významovému a formálnímu celku, a jeho překlad byl proto volnější a vykazoval větší míru tvořivosti. Zároveň představoval tzv. univerzálního překladatele: přizpůsoboval cizí autory svému stylu, a díky tomu mohl překládat téměř kohokoli (s tím, že docházelo ke stylistické nivelizaci). Také z toho důvodu mohlo vzniknout tak velké překladatelské dílo a možnost zprostředkovat velkou část vrcholných děl cizích literatur.

Současník J. V. Sládek zastával názory opačné. Vycházel zejména z obsahu a významové přesnosti a nebál se případně změnit původní formu. Zároveň kladl důraz na detail a snažil se do každého slova soustředit co nejvíce významu, zachovat každý obraz, což vedlo až k rozšiřování schématu, přidávání

⁹³ LEVÝ, 1957, s. 173.

⁹⁴ LEVÝ, 1957, s. 175.

veršů a upouštění od rozměru originálu tam, kde pro významovou hutnost nebylo možné text do původní formy vtěsnat. Zaměření se na detail Sládka někdy vedlo také k doslovnosti. Na rozdíl od Vrchlického předlohu nepřizpůsoboval vlastnímu stylu a snažil se zachovávat styl a osobitost původního díla. Sládek je svým přístupem blízký „ruchovským“ překladatelům, v jejichž estetice se projevuje vývoj směřující od formální věrnosti k věrnosti jemnějším, např. stylistickým hodnotám a jejichž překlady jsou věcnější a prostší.

V devadesátých letech pak postupně nastává další revize dosavadních metod a názorů. Vrchlický je terčem silné kritiky. Požaduje se např. překladatelská věrnost jak v přesném tlumočení významu, tak i v zachování stylistické individuality originálu a v respektování historických skutečností. Upozorňuje se na to, že forma není pouze vnější schéma, ale že spočívá také ve výrazu a obraznosti slov. Někteří autoři začínají před formální přesností, kterou často provázela stylistická nesourodost, upřednostňovat prozaický převod poezie. Zavádí se mimo jiné také pojem kongeniálnosti – duševního spříznění s autorem předlohy, a tím i logické odmítnutí univerzálnosti.⁹⁵

Přibližně takto vypadaly hlavní proudy a tendence, které vévodily českému překladatelství na konci 19. století, kdy své překlady Martiala vydali Svatopluk Čech a Timothej Hrubý.

4.1 Svatopluk Čech (1881)

O antiku se zajímal i významný český spisovatel, novinář a básník, přispěvatel *Ruchu* i redaktor *Lumíru*, Svatopluk Čech (1846–1908). Prvky starých básníků lze najít např. v *Elegii u hrobu Skřivánkova*, kterou složil již při studiích na gymnáziu, nebo v pozdějším eposu *Václav Živsa*.⁹⁶ V roce 1879 se stal redaktorem časopisu *Květy*, v němž otiskl velkou část svého díla – mimo jiné také v roce 1881 překlad tří Martialových epigramů: 12, 80; 1, 9 a 4, 41. Vystupuje v tomto případě pod pseudonymem „J. S“. O Čechově překladu píše opět Karel Svoboda⁹⁷ a zmiňuje jej i v *Bibliografii českých prací o antice za léta 1775–1900*.⁹⁸

„Kallistratus.

⁹⁵ LEVÝ, 1957, s. 178–209.

⁹⁶ SVOBODA, 1957, s. 189.

⁹⁷ SVOBODA, 1957, s. 189.

⁹⁸ SVOBODA, 1947, s. 86.

Hodné chváliti nechce; raděj' chválí proto všechny.
Leč komu všechno dobré, sám věru sotva dobrý.
Cottovi.
Cotto, „milý's“ ty člověk, leč velkým, jak sobě žádáš,
nejsi mužem; neb věz: Muž-tě „milý“ vždy „malým“.

Předčítateli veršů.
Předčítáš-li, vlnou kolem obkládáš sobě hrdlo.
Lépe by jistě našim svědčila, věř mi, uším.“⁹⁹

4.2 Timothej Hrubý (1894)

Timothej Hrubý (1861–1898) byl velmi plodný překladatel z latiny a řečtiny. Klasické jazyky společně se španělštinou studoval na filozofické fakultě v Praze a klasickou filologii pak učil na gymnáziu ve Valašském Meziříčí a Opavě. Zabýval se snahami o reformu vyučování latiny na českých gymnáziích. Zpočátku překládal ze španělštiny, později se zaměřil výhradně na antické autory. Z římské literatury překládal zejména lyriky a epiky (např. Horatia, Ovidia, Tibulla, Vergilia aj.). Vydával antologie a výběry antických klasiků, které měly sloužit studentům gymnázií a reálků a zároveň tuto literaturu přibližovat širší společnosti. Trval však na časomíře a bylo mu následně vytýkáno, že jeho překlady jsou proto mnohdy toporné a méně působivé, a odporují tak i svému popularizačnímu úkolu. Proti metodě Hrubého vystoupil např. Josef Král.¹⁰⁰

V roce 1894 vydal *Anthologii z básníků římských* (s věnováním Jaroslavu Vrchlickému), v níž kromě ukázek z jiných autorů (např. Ennia, Lucretia, Catulla, Horatia, Iuvenala aj.) podává také výbor třiceti pěti Martialových epigramů. Podle svého zvyku je přeložil časoměrně. V předmluvě poznamenává: „Bylo by ovšem lépe podati širšímu obecenstvu, jemuž kouzlo rytmu a časomíry je cizím, rýmované přebásnění, jaké Němcům a Francouzům podali mnozí znamenití básníci. Necítě k tomu dostatek sil, hleděl jsem lehkostí a srozumitelností překladu přijíti vstříc všem, kdo se o staré básníky zajímají.“¹⁰¹

⁹⁹ ČECH, Svatopluk. Z Martiala. *Květy: Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy*. Praha: Vladimír Čech, 1881, 3(6), s. 157.

¹⁰⁰ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/II, P–Ř, 2000, s. 1135.

¹⁰¹ HRUBÝ, Timothej. *Anthologie z básníků římských*. Praha: Bursík a Kohout, 1894, s. VI.

Pokud jde o výběr, bral ohled na adresáty antologie, jimiž byli zejména studenti, a proto také sám předesílá, že se jistě nesetkáme se „závadnými“ místy¹⁰². Zařazeny jsou výhradně typické veselé posměšky a „šlehy“. V předmluvě k celé antologii dále píše, že ne všechny obsažené básně jsou poučné, ale jsou zde některé jen pro zábavu či účely literárně historické. Výbor z Martiala bezpochyby plní funkci obojí. Volbu epigramů k překladu mohl ovlivnit také ohled na Čelakovského. Zajímavé je, že ačkoli v poznámce ke svému výboru uvádí, že většinou jde o jiné epigramy, než které překládal Čelakovský¹⁰³, přesto má dvacet tři básní z třiceti pěti u Čelakovského svého předchůdce. O výboru informuje opět *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775–1900*¹⁰⁴.

¹⁰² HRUBÝ, 1894, s. VII.

¹⁰³ HRUBÝ, 1894, s. 112.

¹⁰⁴ SVOBODA, 1947, s. 86.

5 Martialovy epigramy v českém překladu 20. století

Na přelomu 19. a 20. století přináší klasická filologie českému překladatelství nové teze. Ještě v devadesátých letech 19. století představil Josef Král svou koncepci překládání časoměrné poezie přízvuchým veršem.¹⁰⁵ Chtěl tím vyřešit značné problémy spojené s převodem mezi rozdílnými prozodickými systémy. Navrhoval, aby byla zachována antická metra, ale verš byl přízvuchý. Tento návrh byl do jisté míry ještě odrazem lumírovské tradice (viz kapitola 4): „Královi nejde o náhradu cizího metra rovnocenným metrem domácím, tj. takovým, které by mělo obdobnou rytmickou a estetickou hodnotu nebo literární tradici, ale o napodobení časoměrného schématu schématem přízvuchým, tj. o zachování rozměru.“¹⁰⁶ S myšlenkou přízvuchého napodobení pracovali např. také O. Vaňorný nebo F. Stiebitz, který Královu tezi opravoval v tom smyslu, že nelze přízvuchnou nápodobu vnímat pouze mechanicky, ale jako napodobení tvůrčí, v němž není cílem za každou cenu zachovat původní rytmus originálu, ale „rytmické krásno slovesné“¹⁰⁷. Teorie požadovala stanovit pro pevná metra časoměrná pevná schémata přízvuchá.

Ještě před Králem přišel s odlišným pojetím německý klasický filolog Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, který prosazoval nikoli metrické napodobení, ale náhradu vyplývající z estetické hodnoty a literární tradice jednotlivých stylistických typů. Vychází z předpokladu, že verš i stylistické prostředky jsou závislé na jazyku a určité schéma může mít v různých jazycích různou estetickou hodnotu. Vypracoval tzv. substituční teorii, v níž nejde o náhradu metra za jiné, ale nahrazuje se styl antických autorů stylem literárně historicky odpovídajících autorů domácích, tedy skrze prostředky adekvátní k historickým a individuálním hodnotám stylu originálu.

V českém prostředí se k takovému pojetí blížila např. metoda Julie Novákové¹⁰⁸ nebo O. Fischera. Významnou osobnost představoval také V. Mathesius, který ve jménu substituční teorie namísto překladu „rozměrem

¹⁰⁵ *O prosodii české*, vydáváno v Listech Filologických od roku 1893.

¹⁰⁶ LEVÝ, 1957, s. 210.

¹⁰⁷ Viz LEVÝ, 1957, s. 211.

¹⁰⁸ Viz např. BAŽIL, Martin. Funkční náhrady řeckého a latinského hexametru v raném překladatelském díle Julie Novákové. *Časopis pro moderní filologii*. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2010, 92(1-2), s. 64-80.

originálu“ žádal tzv. přebásnění. Základem podle něj bylo předat umělecký účinek, a to i za cenu použití odlišných prostředků. Fischerova škola a básnická generace první republiky usilovala o revizi dosavadního vývoje českého překladu. Vracela se zejména k lumírovcům, u nichž kritizovala mimo jiné někdy příliš nesrozumitelná, zamlžující a nabubřelá řešení, která podle ní často i odporují původnímu vyznění. Zdůrazňuje přirozenost, prostotu, rafinovanost a civilnost.¹⁰⁹

Vrátíme-li se k překladům z latiny, první polovinu 20. století poznamenaly rozpory mezi konzervativními zastánci Královy teorie a několika průkopníky nových „odvážných“ řešení. Patřil k nim např. Ivan Bureš nebo již zmiňovaná Julie Nováková, kteří volili pro překlady klasiků netradiční metra, což bylo vzhledem k poněkud ustrnulému vývoji překladu z klasických jazyků takřka pobuřující. Postupem času se však i zde adaptační techniky a metody začaly využívat systematictěji. Jedinečným příkladem je i přeložený výbor Martialových epigramů Radovana Krátkého (viz kapitola 5.6).¹¹⁰

5.1 Josef Němec (1903-1913)

Josef Němec (9. 3. 1859 až 26. 6. 1914) byl gymnaziální profesor a překladatel. Pocházel z obce Počátky, studoval klasickou filologii na pražské univerzitě a poté působil na středních školách v Kolíně, Hradci Králové a Německém Brodě, kde vyučoval latinu a řečtinu. Překládal části Homérovy *Iliady* a epigramy svého oblíbeného básníka Martiala. Svými úvahami a recenzemi z oboru klasické filologie přispíval mimo jiné do *Listů filologických*. Byl také aktivním správcem německobrodského muzea.¹¹¹

Němec přeložil vůbec nejrozsáhlejší výbor z Martiala, který čítá přes půl tisíce epigramů. Překlady vycházely postupně ve výročních zprávách německobrodského gymnasia. Ve zprávě za školní rok 1903¹¹² uveřejnil první

¹⁰⁹ LEVÝ, 1957, s. 210-236.

¹¹⁰ BAŽIL, Martin. České překlady latinského básnictví (Půdorys kapitoly z historické poetiky překladu). In: *Poetický Cikháj v Brně 2010. Sborník textů o poetice*, vyd. Adam Veřmiřovský. Brno: Tribun EU, 2012, s. 67-79.

¹¹¹ NEUWIRTH, Fr., ed. a PEŘINA, Fr., ed. *Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě: almanach: 1735-1935*. V Něm. Brodě: Nákladem žáků německobrodského gymnasia, 1935, s. 88.

¹¹² NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvučném překladě. *XXVIII. Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1903*. Německý Brod, 1903, s. 3-10.

výběr 25 epigramů, v další zprávě za rok 1903–1904¹¹³ dalších 37. Následně v roce 1912 vyšel samostatně *Výbor epigramů M. Valeria Martiala* se 461 epigramy, v němž byly zahrnuty i epigramy předchozí. Ve výroční zprávě za školní rok 1911–1912¹¹⁴ vyšlo dalších 30 překladů a poslední část sestávající z 33 básní přinesla výroční zpráva za rok 1912–1913¹¹⁵. Celek tvoří 524 epigramů (včetně epigramů z knih *Liber de spectaculis*, *Xenia* a *Apophoreta*).

K vypracování většího výboru se i přes počáteční váhání a skromnost rozhodl po uveřejnění prvních překladů: „Odborná kritika se nejen shovívavě vyslovila o tomto překladu, nýbrž projevila očekávání, že přeložím Martiala celého. Přes to, že uznávám, že jest již dávno na čase, aby se mohla literatura naše pochlubiti překladem básníka tak význačného jako je Martial, neodvážil jsem se díla tak obtížného jak po stránce věcné tak formální, zvláště že v sobě necítím nadání básnického, jehož přece pro překlad básníka třeba jest. Poněvadž však není naděje, že bychom se brzo dočkali, aby básník z povolání se té úlohy podjal, odhodlal jsem se pořídit obšírnější výbor z básní Martialových, který by prozatím nahradil překlad Martiala celého. Proto jsem pojal do výběru ty epigramy, které by jak osobní poměry básníkovy a jeho básnické tvoření, tak povahu doby jeho v příčině literární i společenské mohly charakterisovati“¹¹⁶.

Jak vidíme, cílem tohoto překladu tentokrát bylo o Martialovi zprostředkovat skutečně vypovídající představu. Snažil se přeložit co největší počet epigramů, vybíral ze všech tematických celků, zahrnoval nejen epigramy s všeobecně lidskou platností, ale i epigramy specificky „římské“.¹¹⁷ Ve *Výboru epigramů M. Valeria Martiala* si dal práci i s celkovým uspořádáním. Neřadil epigramy po knihách postupně za sebou, ale systematicky básně utřídil po svém,

¹¹³ NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvučném překladě. II. XXIX. Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1903–1904. Německý Brod, 1904, s. 3-10.

¹¹⁴ NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvučném překladě. III. XXXVII. Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1911–1912. Německý Brod, 1912, s. 3-11.

¹¹⁵ NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvučném překladě. IV. XXXVIII. Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1912 – 1913. Německý Brod, 1913, s. 3-13.

¹¹⁶ NĚMEC, 1912a, s. 1.

¹¹⁷ HAŠKOVÁ, 1986, s. 39.

aby, jak sám uvedl, výbor „tvořil celek a neunavoval jednotvárností“¹¹⁸. Překládal v duchu Královy teorie přízvučně v rozměrech originálu.

Hodnocení Němcova překladu bylo od počátku velmi kladné. Například Rudolf Schenk v *Listech filologických* z roku 1906 posuzuje druhou uveřejněnou část výboru jako velmi vydařenou, jen ve srovnání s metodou Čelakovského poznamenává: „Celkem je překlad Němcův proti Čelakovskému doslovnější a věrnější, za to Němec neuvaroval se někdy úskalí pro filology nebezpečného: mluví z jeho překladu tu i tam více filolog než básník břitkého vtipu. V té věci Čelakovský se svými vrozenými vlohami satirickými a epigramatickými byl ve výhodě. Jeho starý překlad bývá sice až příliš volný, ale má jaksí více švih, jadrnosti, jasnosti. Ale překladatel obratný a svědomitý, jako je Němec, bude-li jen vždy s pravým uměleckým pochopením studovati všechny prostředky stylu a dikce v Martialových epigramech.“¹¹⁹ Jako velkou přednost oproti Čelakovskému hodnotí přízvučnost verše.

V každém případě výbor jistě dobře splnil své poslání podat přesnější představu o Martialově díle a nejen díky své rozsáhlosti právem patří k nejvýznamnějším českým překladům tohoto římského epigramatika.

5.2 Josef Dietrich (1930)

O Josefu Dietrichovi bohužel nenacházíme žádné informace a není vyloučeno, že se jedná o pouhý pseudonym. K dispozici tak máme jen pod tímto jménem přeložený výbor Martialových epigramů, který byl publikován v listopadu roku 1930.

Mezi Martialovými překlady se jedná o zcela unikátní kus, a to už jen díky tomu, že vyšel v bibliofilské edici drobných erotických tisků *Knížky pro potěšení*, kterou v roce 1928 založil Stanislav Neumann, syn S. K. Neumanna. V této edici bylo vydáno mezi lety 1928 až 1930 dohromady 16 titulů (z dalších např. Honoré de Balzac: *Hodinky jeptišek z Poissy*; Voltaire: *Italské renaissanční novelly*;

¹¹⁸ NĚMEC, 1912a, s. 1.

¹¹⁹ SCHENK, Rudolf. *Listy filologické: Folia Philologica : časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený r. 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze. 1906, **33**(3-4), s. 301-302.

Niccolo Machiavelli: *Mandragora* aj.).¹²⁰ Dietrichův výbor 55 epigramů nazvaný *Básně*¹²¹ vyšel v úpravě a s kresbami Františka muziky v pouhých 360 výtiscích.

Již sama edice předurčuje výběr epigramů. Většinu tvoří básně s erotickou a obscénní tematikou. Právě ta se stala hlavním principem a díky tomu se také výbor zcela odlišuje od ostatních.

Najdeme zde šestnáct epigramů, které žádný jiný překladatel nepřeložil (většinou se jedná právě o erotické a obscénní básně).

Blíže se překladu Josefa Dietricha věnuje kapitola 7.

5.3 Rudolf Kuthan (1932)

Rudolf Kuthan (1886–1966) byl klasický filolog a překladatel z latinského a řeckého jazyka. Klasickou filologii studoval na pražské filozofické fakultě společně s bohemistikou. Vyučoval latinu, řečtinu a češtinu na středních školách. Za nacistické okupace byl v roce 1941 penzionován, od roku 1945 se však k pedagogické činnosti opět vrátil. V padesátých letech byl z politických důvodů vězněn.

Překládal řeckou i římskou poezii i prózu. Rád se zaměřoval na stoiky (např. Epiktéta či Marca Aurelia), z dalších překládaných autorů můžeme zmínit např. Plinia Mladšího, Vergilia, Propertia či Catulla. Po vzoru svého učitele Josefa Krále překládal přízvuknou nápodobou časoměrného rozměru předlohy.¹²²

V roce 1932 publikoval výbor 252 dvou přeložených Martialových básní nazvaný *Epigramy*¹²³. Tomuto výboru se podrobně věnovala v již mnohokrát zmiňované práci Irena Hašková. Z jejích zjištění vyplývá, že při volbě epigramů Kuthan dbal na to, aby byly obsaženy všechny tematické okruhy, nicméně epigramů pochlebných a obscénních zařadil vzhledem k původní četnosti u Martiala množství podstatně nižší. Hašková také na základě analýzy konstatovala, že byl Kuthan při překladu závislý na svém předchůdci Josefu Němcovi (u některých epigramů dokonce velmi výrazně). Celkově však hodnotí Kuthanovu práci kladně, všímá si schopnosti dokonale vystihnout pointu a ve srovnání

¹²⁰ ČÁP, Daniel. *České bibliofilství 1918-1938. Příspěvek k dějinám knižní kultury za první republiky* [online]. 2008, s. 65-66 [cit. 2018-07-23]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/56476>.

¹²¹ MARTIALIS, Marcus Valerius. *Básně*. Přeložil Josef Dietrich. Praha: Stanislav Neumann, 1930.

¹²² *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2/II, K-L, 1993, s. 1065.

¹²³ MARTIALIS, Marcus Valerius. *Epigramy*. Přeložil Rudolf Kuthan. Praha: Alois Srdce, 1932.

s Němcovým výborem (viz kapitola 5.1) oceňuje také pozitivní vliv jazykového vývoje, který se mezi oběma překlady udál.¹²⁴

5.4 V. Plis (1948)

O V. Plisovi bohužel opět nenacházíme téměř žádné informace. Víme jen, že kromě přeloženého výboru Martialových epigramů¹²⁵, publikoval o rok dříve v témže nakladatelství ještě přeložený výbor z Propertiových elegií.

Martialových básní přeložil celkem 155¹²⁶. Do výboru, o kterém informuje *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901–1950*¹²⁷, pojal zejména epigramy s charakterem satirických posměšků namířených proti obecným lidským vlastnostem, známým osobám, jiným básníkům apod. Jsou zde také zahrnuty např. epigramy pochlebné, epigramy týkající se Martialovy tvorby nebo i vážnější lyrické básně. Mimo to zařadil několik epigramů z knih *Liber de spectaculis*, *Xenia* a *Apophoreta*. Předkládaná tematická škála je tedy poměrně široká, nicméně se vyhnul např. epigramům obscénním. Mohlo se jednat o text určený ke studijním účelům, čemuž by odpovídalo jak útlé sešitové vydání, tak nakladatelství, v němž v té době vycházely podobné výběry z latinských a řeckých klasiků a tzv. přípravy k jejich četbě.

Forma, kterou epigramy podal, je v porovnání s ostatními překladateli poněkud neobvyklá. Básně totiž převedl prozaicky a téměř doslovně. Záleželo mu tak patrně zejména na přesném významovém zachování, a to bez většího ohledu na formu a estetický výraz. Jako příklad uvádím epigram 1, 19:

„Jestliže si dobře vzpomínám, měla jsi, Aelie, čtyři zuby: jedno zakašlání ti vyrazilo dva a druhé také dva. Již můžeš kašlati po celé dny: už zde není nic, co by utrpělo třetím zakašláním.“¹²⁸

¹²⁴ HAŠKOVÁ, 1986, s. 41–78.

¹²⁵ MARTIALIS, M. Valerius. *Výbor z epigramů*. Přeložil V. Plis. Praha: Springer a spol., 1948.

¹²⁶ Součástí výboru je také přeložená předmluva k deváté knize.

¹²⁷ SVOBODA, Karel. *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901–1950*. Praha: Státní knihovna ČSSR, 1961. s. 73.

¹²⁸ PLIS, 1948, s. 6.

5.5 Ferdinand Stiebitz (1957 a 1965)

Ferdinand Stiebitz (1894–1961) byl významný klasický filolog a překladatel. Studoval klasickou filologii na pražské filozofické fakultě, kde v té době jako pedagog působil Josef Král. Ve třicátých letech byl Stiebitz na brněnské univerzitě jmenován profesorem klasické filologie a v letech čtyřicátých zde zastával funkci děkana.

Kromě rozsáhlé vědecké činnosti (kam patřila také pojednání o metrice) se výrazně zasloužil i svou činností překladatelskou. Vycházel z Královy teorie přízvukného nahrazování časomíry, třebaže jeho přístup byl o něco uvolněnější. Zabýval se mimo jiné překlady řeckých dramát a řecké lyriky, z latiny přeložil např. Ovidiovy *Proměny*. Pořádal také výběry z latinské a řecké literatury.¹²⁹

Jedním z nich byla *Římská lyrika*¹³⁰ z roku 1957. V tomto výboru uveřejnil mimo jiné překlad 34 Martialových epigramů¹³¹. Ačkoli se jedná o menší výbor, obsáhl takřka všechny tematické okruhy Martialova díla.

Zajímavé je, že některé verze vykazují mnohdy nápadnou podobnost s překlady Josefa Němce. Někdy je dokonce použit skutečně ryze Němcův překlad (např. u Mart. 5, 36). Jsou zde však i epigramy na Němcovi zjevně nezávislé.

Také v knize *Bohové se smějí*¹³² z roku 1965 publikoval Stiebitz kromě jiných překladů z latinských a řeckých děl 18 Martialových epigramů. Tentokrát se v duchu knihy, věnované humoru starých Řeků a Římanů, orientoval výhradně na žertovné a posměšné satirické epigramy. Některé z nich se objevily již v *Římské lyrice*. Oproti prvnímu výboru je zde však zařazeno ještě více zcela přejatých překladů od Němce a některé jiné jsou Němcově verzi velice blízké (je např. změněn jen jeden verš či slovosled). Pro srovnání uvádím obojí překlad epigramu 6, 53:

„Již je čas.

Plné skříňky když máš svých pracně zrozených básní,

¹²⁹ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4/I, S-T, 2008, s. 358-361.

¹³⁰ *Římská lyrika*. Přeložil Ferdinand Stiebitz a kol. Praha: SNKLHU, 1957.

¹³¹ V publikaci je uvedeno, že výbor přeložil F. Stiebitz a kolektiv. Protože však není kolektiv blíže určen, za překladatele zde považuji právě Stiebitze.

¹³² Zde již Stiebitz figuruje jako jediný překladatel.

Sosibiane, proč nic nevydáš na světlo, rci?
„Vydají dědici, díš, mé básně.“ A kdy pak to bude?
Dávno již, abys byl čten, Sosibiane, je čas.“¹³³
(Josef Němec)

„Už je čas
Když už máš plné skříňky svých básní, zrobených
pracně,
Sosibiane, rci, pročpak ty nevydáš nic?
„Básně mé vydají dědici,“ díš. A kdypak to bude?
Dávno už, dávno je čas, básníku abys byl čten!“¹³⁴
(Ferdinand Stiebitz)

5.6 Radovan Krátký (1965)

Do tradice českého překládání Martiala osobitým způsobem přispěl Radovan Krátký (1921–1973).

Působil jako dramatik, editor a překladatel z latiny, italštiny a francouzštiny. Také psal humoristickou a satirickou prózu a knihy pro děti a mládež. Po studiu na gymnáziu se živil jako dělník, herec i úředník. Za války byl totálně nasazen v Linci. Po válce studoval na pražské filozofické fakultě češtinu a latinu. Působil jako nakladatelský redaktor, spisovatel, překladatel a dramaturg. Vydal několik souborů satirických povídek. I jako překladatel se zaměřoval na humor a satiru.¹³⁵

V roce 1965 vydal rozsáhlý výbor nazvaný *Posměšky a jízlivosti* s téměř 430 Martialovými epigramy. Ve srovnání s ostatními překladateli Krátký k překladu přistoupil naprosto odlišným způsobem. Upustil od zavedených tradic překládat rozměrem originálu, představěl strukturu veršů, zavedl rým, užíval velmi barvitého lexika, v němž se mísily různé vrstvy jazyka, a tvořil hravé novotvary. Překlad bývá často volnější, setkáme se však i s doslovností. Kromě toho je tato kniha podána ve výrazné a originální typografické úpravě, která není pouze náhodným ozvláštněním díla, ale snaží se promyšleně podtrhovat vtip a pointu

¹³³ Němec 1912a, s. 22.

¹³⁴ *Bohové se smějí*. Přeložil Ferdinand Stiebitz. Praha: SNKLU, 1965.

¹³⁵ *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Libri, 2000, s. 369–370.

epigramů. Vytvořil tak adaptační přebásnění s myšlenkou co nejvíce vyjít vstříc novodobému čtenáři.

Nejlépe své pojetí odůvodnil sám v doslovu k tomuto vydání. Citujme alespoň některá slova: „Josefa Němce a konec konců i Rudolfa Kuthana – stejně jako mnoho jiných – postihlo velmi citelně vladaření klasických filologů, kteří přibrzdili v oblasti antických literatur vývoj překladu“. A dále: „Zápolení s původním metrem se stalo obojkem, který překladu klasičtí filologové tu povolili, tu přitáhli, a tak zatímco se překládání z jiných jazyků řítilo vpřed s celým vývojem poezie, drkotal za ním počestný klasickofilologický vůz, jehož forman si práskal na cestu bičem v antickém rytmu a pokoušel se podle něho sestavovat věty, které zněly vždy víc těžkopádně a šroubovaně než poeticky“¹³⁶. Jako obzvlášť nešťastný vnímal Krátký starý způsob překládání v případě satiry a epigramů a poukazoval na vývoj, kterým tento básnický útvar od dob antiky prošel. Zároveň svou pokrokovou metodu obhajoval tím, že čtenář dnes o antice neví tolik, co dříve, neboť ve školách na ni již není kladen takový důraz, a proto se konzervativní přístup nemůže setkat s širším porozuměním.

Výběr epigramů prozrazuje již titul knihy. Krátký volil ve valné většině epigramy satirické, od šlehů a posměšků vůči známým až k obscénním námětům. Jsou zde však zastoupeny i epigramy týkající se Martialovy tvorby nebo takové, které vyjadřují jízlivou kritiku vůči jiným básníkům. Zajímavou roli hraje již zmíněný doslov, který Krátký prokládá dalšími překlady Martialových básní, a doplňuje tak spektrum básnickovy tvorby. Najdeme zde totiž např. i nesatirický epigram na vážné téma (Mart. 1, 13), epigram pochlebný (Mart. 7, 61), epigram reagující na konkrétní události v Římě (Mart. 11, 93), epigram upřímně pochvalný (Mart. 2, 90), epigram kritizující Domitianovy výnosy (Mart. 3, 30) atp. Při výběru Krátký nezapomněl ani na knihy *De spectaculis*, *Xenia* a *Apophoreta*.

Zajímavé je, že zařadil i dvě básně, které nejsou obsaženy v teubnerské edici z roku 1990, a dokonce ani v té, kterou uvádí jako výchozí pro svůj překlad. Epigramy očísloval jako 7, 102 (přičemž sedmá kniha má pouze devadesát devět epigramů) a 12, 103 (dvanáctá kniha obsahuje jen 98 epigramů). Možná jde o přebásnění epigramů, které byly dávány do souvislosti s Martialem ve starších

¹³⁶ KRÁTKÝ, Radovan. In: MARTIALIS, Marcus Valerius. *Posměšky a jízlivosti*. Přeložil Radovan Krátký. Praha: SNKLU, 1965, s.563-572.

edicích. V závěrečném přehledu se řídím zmíněnou edicí z roku 1990¹³⁷, a proto do něj nejsou tyto dva epigramy zařazeny.

Ačkoli se setkal Krátký s kritikou, a to zejména (jak bylo možné očekávat) ze strany klasických filologů¹³⁸, jeho práce se stala obdivovaným překladatelským počinem a byla ještě později několikrát vydána: v roce 1983 vyšel stejně nazvaný výbor z původního vydání¹³⁹, v němž byly vynechány např. epigramy z knih *De spectaculis*, *Xenia* a *Apophoreta*. Nejnověji byl drobný výbor z téhož přebásnění Radovana Krátkého vydán v roce 2005, tentokrát pod titulem *Epigramy*¹⁴⁰.

5.7 Jiří Žáček (1983)

Jiří Žáček (*1945), známý český básník, autor lyrické, satirické i dětské poezie, se ve svém díle mimo jiné projevil jako vyznavatel tvůrčí improvizace a hravosti.¹⁴¹

Snad právě to jej přivedlo k překladu dvaceti¹⁴² Martialových básní (většinou však jen jejich částí) pro „*Martialovské kalendárium*“, které je součástí vydání *Posměšků a jízlivostí* v překladu Radovana Krátkého (viz kapitola 5.6) z roku 1983. Toto kalendárium informuje o Martialově životě, díle a historickém pozadí tvorby. Pro doplnění je proloženo citáty římských autorů (Seneky, Tacita, Plinia Mladšího apod.), mezi nimiž se nacházejí i Žáčkovy rýmované překlady z Martiala. Výběr je proto specificky zaměřen. Jedná se především o verše, které obsahují autobiografické prvky, reagují na dobové poměry (je zde hned několik epigramů lichotících císaři) nebo jsou spjaty s Martialovu tvorbu.

Pro představu uveďme alespoň jeden epigram (Mart. 9, 91) v Žáčkově podání:

„Kdyby mne Jupiter i císař zvali v stejnou dobu,
na jejich hostinu ať přijdu pro ozdobu,
nebeské posly odbyl bych jen krátce:

¹³⁷ MARTIALIS, Marcus Valerius a David R. Shackleton BAILEY. *Epigrammata*. Stutgardiae: Teubner, 1990. Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana.

¹³⁸ HAŠKOVÁ, 1986, s. 81-82.

¹³⁹ MARTIALIS, Marcus Valerius. *Posměšky a jízlivosti*. Přeložil Radovan Krátký. Praha: Československý spisovatel, 1983.

¹⁴⁰ MARTIALIS. *Epigramy*. Přeložil Radovan Krátký. Praha: BB/art, 2005.

¹⁴¹ *Slovník českých spisovatelů*, 2000, s. 738.

¹⁴² Přeložil také Martialovu předmluvu ke dvanácté knize epigramů.

„Ať jiné hosty pozve Hromovládce,
že se mu klaním! Na mou věru –
dám přednost pozemskému Jupiteru!“¹⁴³

¹⁴³ ŽÁČEK, Jiří. In. MARTIALIS, 1965, s. 305.

Rozbor vybraných překladů

6 Srovnání různých překladatelských řešení

6.1 9, 10: jeden z nejčastěji překládaných epigramů

Jak vyplývá z přehledu (viz přílohy), epigram 9,10 patří se svými devíti českými verzemi k těm nejpřekládanějším. Je však třeba upozornit, že u některých autorů je uváděn pod označením 9,5, neboť číslování v tomto případě v edicích kolísá¹⁴⁴. Epigram zní v originálu takto:

Nubere vis Prisco: non miror, Paula; sapisti.

ducere te non vult Priscus: et ille sapit. (Mart. 9, 10)

Jednotliví autoři si s překladem poradili následovně:

- Moudré předsevzetí.

Nanka chce si Vaňka za manžela vzít:

dobře činí, na mou čest!

Vaněk ale nechce Nanky mít:

i on moudrým jest.

(Vojtěch Nejedly, 1795)

- Na Paulu.

Vdátí chceš se za Priska – ne div! tyť, Paulo,

jsi moudrá.

Však že tě nechce, i on v týmě není uražen.

(F. L. Čelakovský, 1837)

- Oba mají pravdu.

Paulo, ty Priska si vzít hodláš – a ty máš zcela pravdu;

Priskus nechce tě však – má zcela pravdu také.

(Timothej Hrubý, 1894)

¹⁴⁴ V přehledu přeložených epigramů jej však uvádím systematicky již vždy pod označením 9,10.

- Oba jste chytří.
Priska vzítí si chceš. Což divu, Paulo, jsi chytrá.
Tebe však nechce si vzít Priskus, jeť chytrý i on.
(Josef Němec, 1912)
- Chtěla bys Prisca si vzít, nic divného,
Paulo, jsi chytrá;
Priscovi nechce se však. Priscus je chytrý též.
(Josef Dietrich, 1930)
- Dva moudří.
Priska hodláš si vzít? Máš pravdu, Paulo: jsi moudrá.
Priskus moudrý je též: tebe si nehodlá vzít!
(Rudolf Kuthan, 1932)
- Chceš si vzítí Priska, nedívím se tomu, Paulo: jest to
moudré rozhodnutí. Priskus nechce si tě vzítí: také on
jedná moudře.
(V. Plis, 1948)
- Oba chytří
Priska si vzítí chceš. Což divu, Paulo, jsi chytrá.
Tebe však nechce si vzít Priskus; jeť chytrý i on.
(F. Stiebitz, 1957)
- Vzala bych si Priska

Jsi ty chytrá paní!
On však též je chytrý
říká:

Kašlu na ni
(Radovan Krátký, 1965)

6.1.1 Překlad Stiebitzův a Němcův

Již při prvním pohledu na všechny verze nás zaujme podobnost, či spíše shodnost překladu Němcova a Stiebitzova. O Stiebitzově vztahu k Němcovu výboru je pojednáno již v kapitole 5.5. Stiebitz tento epigram publikoval dvakrát a obě verze se nepatrně liší. Uvádím zde tu, která vyšla v *Římské lyrice*. V knize *Bohové se smějí* je uveden nadpis „Oba jsou chytří“ a místo „Priska si vzítí chceš“ je užito „Priska vzítí si chceš“, tedy již ryze Němcovo řešení. Fakticky tudíž budeme srovnávat epigramů pouze osm.

6.1.2 Nadpisy

První věcí, které si lze u některých epigramů všimnout, je používání nadpisu. Martialis nadpisy většinou nepoužívá, výjimkou jsou jen epigramy z knih *Xenia* a *Apophoreta*. Tradice přidávání nadpisů epigramům pochází pravděpodobně od Lessinga.¹⁴⁵ Kromě Krátkého a Plise nadpis používají všichni. Čelakovského nadpis můžeme označit za „prázdný“, nijak nevypovídá o obsahu epigramu. Ostatní nadpisy, které jsou navzájem velmi podobné, však určité sdělení nesou. Kuthan stran svého výboru píše: „Mým vodítkem bylo vytvářet nadpisy, jež by ještě více pointu připravovaly.“¹⁴⁶ Nadpisy představují určité shrnutí celého epigramu a lze říci, že tím mohou skutečně do jisté míry pointu připravovat.

6.1.3 Verš, prozódie a metrum

Latinská předloha epigramu 9,10 je napsána v elegickém distichu. Autoři překladů nakládali s metrikou různě, samozřejmě vždy v závislosti na dobové teorii a poetice. Nejstarší překlad Vojtěcha Nejedlého je v souladu s klasicistickou teorií překladu velmi volný a soustředí se zejména na hlavní myšlenku. Je psán přízvukným trochejským veršem, a působí proto v češtině přirozeně. Navíc je doplněn rýmem, který celému vyznění přidává na hravosti a jeví se jako prostředek pro takový druh epigramu vhodný. Následují verze Čelakovského a Hrubého. Oba jsou věrni časoměrnému systému a ve srovnání s předchozím překladem Nejedlého jejich verze působí poněkud křečovitě. Josef Němec, Josef Dietrich a Rudolf Kuthan zvolili ve své době zavedenou metodu překladu

¹⁴⁵ KUTHAN, 1932, s. 108.

¹⁴⁶ KUTHAN, 1932, s. 108.

přízvuknou nápodobou rozměru originálu (samozřejmě je tomu tak i u Ferdinanda Stiebitze). U V. Plise se typicky jedná o překlad prózou. Radovan Krátký překládá stejně jako Nejedlý přízvukným trochejským veršem a využívá rým, což také přispívá k tomu, že jeho verze nepostrádá spád.

6.1.4 Překladatelské postupy a posuny

Vojtěch Nejedlý s epigramem nakládal volněji i v ostatních aspektech. Volný překlad obvykle klade důraz na obecný obsah předlohy, a původní prvky národní a dobové specifčnosti substituuje specifickostí domácí. Odtud pramení lokalizace a aktualizace.¹⁴⁷ Nejedlý jako jediný z překladatelů zavádí výraznou lokalizaci do vlastních jmen. Prisca nahrazuje Vaňkem, Paulu lidovým jménem Nanka, a vychází tak vstříc českému čtenáři své doby, jehož pozornost nechce směřovat k ničemu jinému než k žertovné pointě. Upouští také od 2. slovesné osoby a báseň se možná tím více blíží posměšnému popěvku. Dále např. původní *non miror* v přímém smyslu vynechává a nahrazuje českým ráznějším „na mou čest!“. Kromě lokalizace tak Nejedlý provedl i stylistickou intenzifikaci.

Čelakovský překládal „věrně“. Časoměrné přebásnění jej však vedlo např. k nepřilíh obratnému spojení „ne div!“. Zároveň, v dnešní době zcela určitě, působí interpretační obtíže vyjádření „i on v týmě není uražen“. Problematické bylo ale už např. v roce 1916, kdy byla tato báseň vydána ve druhém svazku *Sebraných spisů F. L. Čelakovského*. Již tehdy se zdálo nezbytné jej v poznámkách vysvětlit jako „není na hlavu padlý“¹⁴⁸. Pravděpodobně nejen z dnešního pohledu lze říci, že takový obrat v místě pointy opravdu není nejšťastnější.

Timothej Hrubý se rozhodl vyjádřit sloveso *sapio* spojením „mít zcela pravdu“, čímž se lehce vzdálil předloze. Takový překlad sice dává smysl, ale pointa ani zde není podána příliš přesvědčivě. Podobně je tomu u V. Plise, jehož překlad je sice srozumitelný, ale výrazně postrádá břitkost a spád.

Verze Josefa Němce, Josefa Dietricha a Rudolfa Kuthana vyznívají účinněji. U Němce by bylo snad jen příhodnější navodit větší napětí výraznějším oddělením závěru (např. dvojtečkou, tečkou apod., jak to činí Dietrich nebo Kuthan), který by tak lépe vynikl.

¹⁴⁷ LEVÝ, 2012, s. 104.

¹⁴⁸ ČELAKOVSKÝ, 1916, s. 379.

Radovan Krátký jistě nepřekvapil svým energickým a hravým adaptačním překladem. Na působivosti epigramu dodává podoba vtipně komentované dvojí přímé řeči. V básni tak vystupují na malém prostoru tři osoby. Také vzájemně zaměnil obě části Martialova druhého verše a jako břitké vyústění používá „kašlu na ni“, které vzniklo výraznou stylistickou intenzifikací původního *ducere te non vult*. Tuto záměnu provedl již Rudolf Kuthan a lze říci, že se v obou případech jedná o velmi působivou variantu.

Porovnáváme-li jednotlivé metody a užité prvky, nesmíme zapomínat na to, že od jednoho překladu k jinému v některých případech uplynul dlouhý čas a spolu se změnou překladatelských teorií docházelo i ke změnám jazyka a čtenářského vnímání, a tedy i vyznění překladů. Z pohledu dnešního běžného čtenáře možná nejzdařileji působí přebásnění Krátkého a Nejedlého (byť již zmíněná lokalizace u Nejedlého epigram až příliš vzdaluje od římského originálu), kteří adaptovali básně tak, že jejich překlad nepostrádá břitkost, vtip a spád a zároveň jejich verze formou nejvíce odpovídá epigramu, jak jej známe v českém prostředí, a může zde proto dobře plnit svou funkci. Z „filologických“ překladů bych vyzdvihla zvláště překlad Rudolfa Kuthana, který dle mého názoru dokázal nejlépe skloubit dvojí požadavek: zachování rozměru i účinné vyznění pointy.

6.2 Mart. 10, 91

Epigram 10, 91 jsem k analýze vybrala proto, že spadá do okruhu obscénních Martialových básní. Srovnání jednoho takového epigramu může mimo jiné alespoň naznačit, jak autoři s takovými básněmi nakládali – zejména zda se pokoušeli smysl zjemňovat. Jak víme, někteří autoři (např. Čelakovský) se této tematice snažili obvykle vyhybat, přesto se však podařilo najít celkem pět verzí.

Omnes eunuchos habet Almo nec arrigit ipse:

Et queritur, pariat quod sua Polla nihil. (Mart. 10, 91)

- O Labullovi.

V službě chová kleštěnce Labull, sám nestatečen jsa,
a stěžuje stále přec, že potomstva nemá.

(F. L. Čelakovský, 1847)

- Není divu.

Samé kleštěnce má v své službě Almo sám chabý:
a pak naříká zle, Polla že nerodí nic.
(Josef Němec, 1912)

- Zabedněnec.
Kleštěnců plný má dům a *sám* je „k ničemu“ Almo;
přes to si naříká zle, že prý má neplodnou choť!
(Rudolf Kuthan, 1932)
- Planý nářek
Almo kleštěnce samé má za sluhy, sám pak je chabý;
potom naříká – proč? Polla mu nerodí nic!
(Ferdinand Stiebitz, 1957)
- ALMO
chabý v loži
už se nerozmnoží
proto marně nutí choť:
Ženuško má, děti rodí!
Kterak
ALME?
Vždyť jí přec slouží samý kleštěnec
(Radovan Krátký, 1965)

6.2.1 Nadpisy

Nadpisy u epigramů jsme rozebrali již u přechozího epigramu. V tomto případě je jejich podoba poněkud různorodější, nicméně přípravnou (resp. shrnující) funkci opět nese většina z nich. Nejexpresivnější variantu vytvořil Rudolf Kuthan. Jen Čelakovský opět použil nadpis „nesdělný“.

6.2.2 Verš, prozódie a metrum

I v tomto případě je předloha v časoměrném elegickém distichu. Jak bychom již mohli předpokládat, Čelakovský se drží původní prozódie i metra, Němec, Kuthan a Stiebitz překládají přízvuchně rozměrem originálu. Krátký opět

volí nejvíce odvážný, adaptační přístup: používá převážně trochej, přidává rým, ale především celou strukturu básně od základu mění, jednotlivá sdělení veršů od sebe trhá a řadí do vlastních veršů, které jsou kratší, celý epigram zato prodlužuje.

6.2.3 Překladatelské postupy a posuny

Čelakovský mění původní jméno *Almo* na „Labull“. Donutilo ho k tomu zachování časoměrného systému, v němž by jméno „Almo“ nevycházelo délkami slabik do veršového rytmu. Charakteristické je, že tuto náhradu provedl pomocí latinského jména, díky čemuž epigram nepozbyl svého římského rázu.

Krátký ve svém adaptačním překladu provedl tzv. intelektualizaci, epigram rozšířil a doplnil, přesto v podstatě nepřekročil významové hodnoty epigramu. Opět epigram oživil skrze dialog a přeskládal tak, že se mu podařilo vytvořit pointu ostřejší, než jakou předkládá Martialis.

V obsahové věrnosti se překladatelé lehce různí. Martialis v originálu použil velmi přímočaré spojení *nec arrigit ipse*, které by mohlo představovat pro některé překladatele nejproblematictější pasáž. Čelakovský jej skutečně velmi podstatně oslabil (dalo by se říci až zastřel), takže z překladu původní smysl příliš nevyznívá. Zdá se však, že se chtěl vyhnout i následujícímu *pariat quod sua Polla nihil*, a to ať už z důvodů metrických či jiných, a použil obecnějšího „že potomstva nemá“, čímž zcela vypustil Almovu manželku Pollu. Kuthan se tuto část rozhodl intelektualizovat a přeložil ji „že prý má neplodnou chot“. Z originálu tento význam přímo nevyplývá, přesto se však jedná o možnou interpretační variantu.

Němec a Stiebitz překládají první zmíněný úsek jako „chabý“, Krátký jej opisuje jako „chabý v loži“ a přidává vlastní doplnění „už se nerozmnoží“. Kuthan smysl naznačuje do uvozovek umístěným „k ničemu“. U všech tak došlo do jisté míry ke stylistické nivelizaci. Vidíme tedy, že se u překladatelů skutečně v tomto případě mohla projevit jistá ostýchavost. Nicméně mohlo jít také o snahu vyjádřit místo rafinovanějším způsobem s předpokladem, že samotný náznak či opis může nést estetickou funkci a zvyšovat působivost celého epigramu.

Domnívám se, že ačkoli jsou překlady trochu mírněji podané než předloha, přesto význam zůstává jasný a pointa je u všech v různé míře účinnosti zachována. Každý z nich ve své době tak jistě mohl dobře plnit svou úlohu.

7 Výbor Josefa Dietricha

7.1 Tematické okruhy

O tematickém zaměření Dietrichova výboru jsem se zmínila již v kapitole 5.2. Pro konkrétnější informaci je třeba doplnit, že jsem z devíti hlavních tematických okruhů, které u dvanácti knih Martialových epigramů stanovila Irena Hašková¹⁴⁹, u Dietricha určila tyto: přibližně ze 75 % se jedná o epigramy s erotickou a obscénní tematikou, 9 % tvoří subjektivní lyrika a básně reagující na vlastní tvorbu, asi 7 % připadá na satirické šlehy vůči přátelům nebo jiným básníkům a rovněž 7 % na ironii vůči ženám. Je zde také jeden epitaf věnovaný zesnulému chlapci (Mart. 6, 28). Tyto údaje jsou však především orientační, některé epigramy by bylo možné zařadit do více okruhů.

7.2 Prozódie a metrum

Co se týče prozódie a metrického zpracování, Josef Dietrich užívá přízvuknou nápodobu původního metra. Převážně si vybíral a překládal básně v elegickém distichu (toto metrum je také u Martiala zastoupeno nejvíce¹⁵⁰). V tomto rozměru přeložil celkem třicet devět básní, tedy téměř 71 %. Na druhém místě jsou básně psané v hendekasylabu, dohromady je jich čtrnáct. Dietrich také převedl dva kratší epigramy v choliambu (Mart. 6,26 a 11,100). Podařilo se mu tak zachytit tři Martialovy nejužívanější rozměry.¹⁵¹

7.3 Dietrichova překladatelská metoda

Alespoň pro částečné poznání Dietrichovy překladatelské metody se nyní pokusím analyzovat vzorek několika přeložených básní. Aby byl rozmanitý, vybírala jsem epigramy tak, aby se zde objevil vždy alespoň jeden z každého tematického okruhu a byly zde obsaženy také všechny tři typy užitého metra.

7.3.1 Mart. 2, 7

Declamas belle, causas agis, Attice, belle,
Historias bellas, carmina bella facis,
Componis belle mimos, epigrammata belle,

¹⁴⁹ HAŠKOVÁ, 1986, s. 55.

¹⁵⁰ HAŠKOVÁ, 1986, s. 52.

¹⁵¹ HAŠKOVÁ, 1986, s. 52-54.

Bellus grammaticus, bellus es astrologus,
Et belle cantas et saltas, Attice, belle,
Bellus es arte lyrae, bellus es arte pilae.
Nil bene cum facias, facias tamen omnia belle,
Vis dicam quid sis? magnus es ardalio.

Krásně přednášíš, Attice,
a krásné své provádíš spory,
krásně vymýšlíš hry, epigramata též,
povídky krásné píšeš
a skládáš jen krásné básně,
mluvníci krásně znáš, krásně hvězdářství též,
stejně krásně zpíváš a krásně, Attice, tančíš,
krásně na lyru hraš, krásně ovládáš míč.
Protože neděláš dobře nic
a přece vše děláš krásně,
chceš, abych řekl, co jsi? Velký jsi, Attice, blb.

Epigram je přeložen velmi věrně. S tím se nevylučuje ani přestavba prvních tří veršů, které Dietrich přizpůsobil tak, aby je mohl dobře zasadit do rozměru elegického disticha. Zachovává sémantickou i stylistickou hodnotu předlohy a nedopouští se žádných výrazných posunů. Uznání si zaslouží také závěr epigramu. Břítkému a úsečnému vyústění celé satiry přispěl tím, že původní *ardalio* přeložil expresivním „blb“, a do posledního jednoslabičného slůvka tak soustředil ostrou a výstižnou pointu.

7.3.2 Mart. 6, 28

Libertus Melioris ille notus,
Tota qui cecidit dolente Roma,
Cari deliciae breves patroni,
Hoc sub marmore Glaucias humatus
Iuncto Flaminiae iacet sepulchro:
Custus moribus, integer pudore,

Velox ingenio, decore felix.
Bis senis modo messibus peractis
Vix unum puer adplicabat annum.
Qui fles talia, nil fleas, viator.

Onen proslulý Meliorův chlapec,
jehož úmrtím celý Řím byl zkrušen,
svého drahého pána krátké štěstí,
onen Glaucias, pod mramorem tímto
zde na Flaminiově leží cestě:
mravně čistý a nedotčen v svém studu,
bystrý nadáním a bohat krásou těla,
prožil teprve dvanácte svých vesen,
zemřel, neskončiv třináctého roku.
Chodče, marné jsou nad tím tvoje slzy.

V prvním verši Dietrich provedl výraznější významový posun, když *libertus* přeložil jako „chlapec“, a zcela tím vynechal informaci, že se jedná o propuštěnce, která je v předloze umístěna na samém počátku prvního verše. Překladaateli vyšel vstříc verš třetí, který mu umožnil toto vypuštění alespoň částečně vynahradit. Přesto může méně pozornému čtenáři jmenovaná skutečnost uniknout, a může se proto i domnívat, že se jedná o Meliorova syna.

Ve třetím verši překládá Dietrich *deliciae* jako „štěstí“. Jistě nejde o vyloženě špatné řešení, může však méně výrazně zachycovat možné konotace, a tím ještě přispívat ke zmíněné dezinterpretaci. Hlavní konotací výrazu *deliciae* je něco, co vábí a láká smysly, nebo také jako požitek, rozkoš, blaho, miláček atp.¹⁵² To může vrhat na vztah pána k hochovi trochu jiné světlo a je otázka, zda překlad dostatečně umožňuje tento význam vnímat.

¹⁵² PRAŽÁK, NOVOTNÝ, SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník*. Praha: Československá grafická Unie, 1935, s. 357 (s. v. *deliciae*).

7.3.3 Mart. 6, 60

Laudat, amat, cantat nostros mea Roma libellos,
Meque sinus omnes, me manus omnis habet.
Ecce rubet quidam, pallet, stupet, oscitat, odit.
Hoc volo: nunc nobis carmina nostra placent.

Chválí, miluje, zpívá Řím můj
verše mých knížek,
chová je kde který klín, kde která ruka je má.
Kdosi však před nimi bledne,
rudne, zuří anebo zívá.
Tak tomu také chci: teprve teď mám je rád.

První a druhý verš Dietrich převedl téměř doslovně. Z jazykových i metrických důvodů pouze vhodně doplnil „verše“. *Libelli* přeložil jako „knížky“, což v českém kontextu nevyznívá tak zdrobněle, jako patrně v kontextu latinském. Ať už to však byl záměr či nikoli, tato nepatrná a nepříliš významná konotace je vykompenzována hned v dalším verši, v němž je fádňější *habeo* v prvním případě přeloženo citově zabarvenějším „chovat“.

Ve třetím verši Dietrich pozměnil pořadí v efektním asyndetickém spojení sloves a dokonce prostřední z nich (*stupet*) vynechal. Zdá se však, že tím význam neoslabil. Navíc mu tak zbyly pouze dvě významově kontrastující dvojice, které sestavil v duchu předlohy, ač v obráceném sledu prvků jednotlivých dvojic. Grafická podoba strofy navíc zvýrazňuje zachovanou „obkročnou“ asonanci u druhého a čtvrtého verše.

7.3.4 Mart. 7, 30

Das Parthis, das Germanis, das, Caelia, Dacis,
Nec Cilicum spernis Cappadocumque toros;
Et tibi de Pharia Memphiticus urbe fututor
Navigat, a rubris et niger Indus aquis;
Nec recutitorum fugis inguina Iudaeorum,
Nec te Sarmatico transit Alanus equo.

Qua ratione facis, cum sis Romana puella,
Quod Romana tibi mentula nulla placet?

Caelie, dáváš se Cylikům, Germánům,
dáváš se Parthům,
stejně milý ti Dák jako Kappadok jest,
plaví se z pharského města
memfický souložník k tobě,
černý se plaví Ind od moře Rudého vln:
neštítíš ani se Židů, již obřezané mají údy,
před tebou neváhá stát Alanův sarmantský oř.
Jak je to tedy možné,
když římská přece jsi dívka,
žádný že římský úd není ti nikdy vhod.

První dva verše překladatel přestavěl a vzájemně promísil, nepochybně kvůli rytmickému hledisku. V druhém verši překládá spojení *nec spernis toros* možnou variantou „stejně ti milý“, v níž se projevují překladatelské postupy generalizace a modulace.

V pátém verši používá na místě *nec fugis* expresivnějšího „neštítíš se“, opět jde ale o poměrně působivou obměnu, která se smyslu nijak nevzdaluje.

Také šestý verš obsahuje drobnou odchylku od originálu, když Dietrich velmi zdařile přeložil obrat *nec te transit Alanus equo* slovy „před tebou neváhá stát Alanův oř“. Personifikace dodává pasáži velmi efektní výraz a posiluje expresivitu a obscénní konotaci.

Jak vidíme, Dietrich se obscénním pasážím nesnaží vyhýbat, naopak s nimi dokáže kvalitně pracovat v duchu předlohy. To platí pro celý výbor, v němž, jak již bylo zmíněno, jsou obscénní epigramy zastoupeny v hojné míře.

7.3.5 Mart. 11,100

Habere amicum nolo, Flacce, subtilem,
cuius lacertos anuli mei cingant,
quae clune nudo radat et genu pungat,

cui serra lumbis, cuspis eminet culo.
Sed idem amicam nolo mille librarum.
Carnarius sum, pinguarius non sum.

Mít nechci, Flakku, příliš suchou přítelkyni,
jež na své zápěstí by navlékla můj prsten,
jež nahým zadkem dře a kolenem jež píchá,
jež na bedrech má pilu, na kostrči oštěp.
Však stejně nechci tu, jež tisíc liber váží:
já v oblibě mám maso, sádlo se mi hnusí.

V prvním verši Dietrich dodává expresivitu původnímu spíše neutrálnímu přívlastku *subtilis*. Neboť kromě toho, že jej překládá jako „suchá“, což je v daném kontextu v češtině příznakové, předsazuje ještě slůvko „příliš“. Myslím si, že tato lehká intenzifikace vychází vstříc myšlence i vyznění verše.

Změnu provedl také ve druhém verši: substantivum *lacertus* překládá jako „zápěstí“. Opět se mi zdá tento drobný posun jako možná a trefná varianta, která zachovává původní hyperbolu (ač by mohlo být namítnuto, že ji oslabuje, rozdíl je však skutečně jen nepatrný) a mysl čtenáře vede ke správné konkretizaci.

Ve čtvrtém verši překládá substantivum *culus* „kostrčí“. Toto řešení sice na první pohled trochu nivelizuje původní stylistickou hodnotu, na druhou stranu velmi zdařile zapadá do kontextu a ještě více umocňuje představu hubené, kostnaté osoby, nemluvě o zvukové podobě slova „kostrč“, které působí dokonce i onomatopoicky.

Jen poslední verš překladu snad trochu ztrácí tvůrčí hravost, kterou v předloze navozují novotvary *carnarius* a *pinguiarius*. Přidává však expresivnější vyjádření „hnusí se mi“.

7.3.6 Shrnutí

Domnívám se, že tento výbor představuje zdařilé překladatelské dílo. Josef Dietrich dokázal dobře nakládat s rytmickou stránkou verše a původními metrickými schémata originálu, díky čemuž epigramy působí dodnes zpravidla živě a plynule. Předloze zůstával věrný v sémantických i stylistických hodnotách, zároveň byl díky básnickému nadání schopen vhodnými prostředky zdůraznit

účinek některých pasáží. Také díky tomu z básní vyznívá Martialův břitký satirický humor. V uvedeném vzorku epigramů se nedopouštěl žádných výrazných či závadných posunů. Je zřejmé, že se jednalo o zkušeného překladatele s dobrou znalostí latinského jazyka. Je proto škoda, že o něm ani jeho dalším díle nevíme více.

Závěr

V této práci jsem se věnovala tématu českých překladů Martialovy tvorby. Během přípravné fáze se mi podařilo nashromáždit překlady od dvaceti čtyř autorů, jejichž podrobný přehled podávají kapitoly první části práce. Není vyloučeno, že existují ještě jiné překlady, a to např. již proto, že starší překladatelé často neuváděli Martialovo původní autorství. Ze zjištěných informací vyplývá, že se produkce jednotlivých překladatelů velmi liší, a to jak v množství a výběru přeložených epigramů, tak v přístupu k práci.

Na přelomu 18. a 19. století několik překladů vzešlo z kruhu Puchmajerovy družiny. Tito básníci z Martiala čerpali pro vlastní zpracování, a většina z nich proto ani tyto básně neuváděla jako překlad. V duchu dobového pojetí a obrozeneckého úkolu překladu tvořili volná adaptační a lokalizovaná přebásnění, jejichž výběr byl téměř výhradně orientován na tematický okruh žertovných satirických šlehů a množství přeložených epigramů bylo velmi malé.

S počátkem 19. století do českého prostředí začaly pronikat nové teorie, které usilovaly o celkově věrnější překlad. Nejvýraznější osobností tohoto období mezi Martialovými překladateli byl František Ladislav Čelakovský, který časově přeložil první rozsáhlejší výbor, a zasloužil se tak o významnější kontakt Martiala s českým čtenářem, ačkoli se ještě nesnažil předat celkový charakter básnickovy tvorby (zejména co do výběru epigramů). Další větší výbor, tentokrát Timotheje Hrubého, následoval na konci 19. století.

Přelomovým se stal výbor Josefa Němce z počátku 20. století. Němec přeložil dosud nepřekonané množství epigramů a jako první dbal na to, aby Martiala zprostředkoval co nejvěrněji a nejúplněji, překládal tedy epigramy ze všech Martialových knih a tematických okruhů. Zároveň již v souladu s dobovou překladatelskou teorií překládal přízvučně rozměrem originálu.

Po Němcově překladu následoval zejména eroticky orientovaný výbor Josefa Dietricha a po něm další významný překlad Rudolfa Kuthana, který vycházel z překladu Němcova a snažil se jej patrně nahradit modernější verzí.

Výrazným počinem se stal překlad Radovana Krátkého, který zvolil metodu adaptačního přebásnění, a tím zcela porušil dosavadní zásady vzniklé na půdě klasické filologie. Tento rozsáhlý výbor je zatím poslední svého formátu, a ačkoli od jeho prvního vydání uplynulo již více než půl století, díky svému

unikátnímu charakteru nepochybně dobře plní svou funkci dodnes. Dosvědčuje to také fakt, že výbor z přebásnění Krátkého vyšel ještě v roce 2005. Je známo, že překlady postupně zastarávají a je třeba je nahradit. Za jak dlouho k tomu dojde u Krátkého, lze asi jen těžko odhadovat. Přesto by bylo jistě velmi příhodné, kdyby pro úplnost vznikl ještě alespoň překlad zbývajících epigramů, které nebyly do češtiny dosud přeloženy.

V následující části jsem rozebírala a srovnávala metody jednotlivých překladů na dvou epigramech. V prvním ze srovnávaných (Mart. 9, 10) je zajímavé pozorovat rámec, který vytvořil překlad nejstarší a překlad nejnovější. Oba jsou totiž volným adaptačním přebásněním a nejlépe korespondují s českou zkušeností s epigramy. U zbývajících je zřejmý vývoj zejména v oblasti metriky, který se projevil postupným upuštěním od časomíry a příkloněním k přízvukné nápodobě.

U druhého srovnávaného epigramu (Mart. 10, 91) se projevil jednak fakt, že Stiebitz do svého výboru přejímal některé Němcovi překlady, jednak zde byla naznačena práce překladatelů s obscénní tematikou epigramů. Ta mohla zvláště dříve působit morální problém a byl-li takový epigram vůbec přeložen, mohlo docházet ke zjemnění smyslu. U zmíněného epigramu se tato tendence skutečně projevila, a to zejména u Čelakovského.

Poslední část práce byla věnována výboru Josefa Dietricha. Kromě přesnějšího určení tematických okruhů a metrického charakteru Dietrichova zpracování zde bylo rozebráno několik konkrétních překladů. Odtud plyne, že Josef Dietrich byl nadaný překladatel, který dokázal skloubit věrné přenesení ideově estetických hodnot předlohy, pracovat i s jemnými nuancemi a dokonce byl schopen v duchu předlohy v některých pasážích posílit působivost.

Kromě výše uvedených zjištění přínos práce spočívá mimo jiné v citovaných epigramech zejména starších překladatelů, které jsou dnes již jen obtížně dostupné. Celou práci doplňuje také přiložená tabulka, v níž jsou zaznamenány všechny české verze Martialových epigramů, které se mi během zpracovávání tématu podařilo objevit.

Seznam použité literatury

Edice

MARTIALIS, Marcus Valerius; BAILEY, David R. Shackleton. *Epigrammata*. Stuttgartiae: Teubner, 1990. Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana.

MARTIALIS, Marcus Valerius a Wilhelm HERAEUS. *Epigrammaton libri*. Leipzig: Teubner, 1925. Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana.

Překlady

ČECH, Svatopluk. Z Martiala. *Květy: Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy*. Praha: Vladimír Čech, 1881, **3**(6), s. 157.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marciálovi nápisové. *Česká včela*. Praha: Novinárna synů Bohumila Háze, 1834, **1**(19), s. 145.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marciálovi nápisové. *Česká včela*. Praha: Novinárna synů Bohumila Háze, 1834, **1**(52), s. 409.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marcialovy epigramy. *Časopis českého Museum*. Praha: J. G. Calve, 1836, **10**(2), s. 167–171.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Marcialovy epigramy. *Časopis českého Museum*. Praha: J. G. Calve, 1837, **11**(2), s. 142–151.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Nápisové (dle M. V. Martiála). *Krok: veřejný spis všennaučný pro Vzdělance Národu Česko-Slovanského*. Díl druhý. Částka první. Praha: Jan Svatopluk Presl, 1824, s. 6–9.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. Nápisové (dle M. V. Marciala). *Časopis Společnosti vlastenského museum v Čechách*. Praha: České museum, 1829, **3**(3), s. 15–18.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Sebrané spisy F. L. Čelakovského: Spisů básnických knihy šestery*. Svazek 2. Praha: Nákladem Jana Laichtera, 1916.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Smíšené básně*. 1. vyd. Praha: Josefa ovdovělá Fetterlová z Wildenbrunu, 1822.

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav. *Smíšené básně*. 2. rozmnožené vyd. Praha: Josefa Fetterlová, 1830.

HAVLÍČEK BOROVSKEÝ, KAREL. *Satyrické črty a zbylé epigramy Karla Havlíčka Borovského*. Praha: F. Topič, 1889.

HAVLÍČEK BOROVSKEÝ, Karel. Ze skladu epigrammů Karla Havlíčka Borovského. *Rodinná kronika: Obrázkové listy nedělní k zábavě a poučení*. 1863, 3(71), s. 221.

HEK, František Vladislav. *Sebrané spisy Františka Vladislava Heka*. II, Výbor z Hekových prací prosaických. Praha: Nákladem České akademie věd a umění, 1923.

HRUBÝ, Timothej. *Anthologie z básníků římských*. Praha: Bursík a Kohout, 1894.

KAMARÝT, Josef Vlastimil. *Smíšené básně Jos. Vlast. Kamaryta*. Praha: U Josefy ovdovělé Fetterlové z Wildenbrunu, 1822.

MARTIALIS, Marcus Valerius. *Básně*. Přeložil Josef Dietrich. Praha: Stanislav Neumann, 1930.

MARTIALIS, Marcus Valerius. *Epigramy*. Přeložil Rudolf Kuthan. Praha: Alois Srdce, 1932.

MARTIALIS, Marcus Valerius. *Posměšky a jízlivosti*. Přeložil Radovan Krátký. Praha: SNKLU, 1965.

MARTIALIS, Marcus Valerius. *Posměšky a jízlivosti*. Přeložil Radovan Krátký. Praha: Československý spisovatel, 1983.

MARTIALIS, M. Valerius. *Výbor z epigramů*. Přeložil V. Plis. Praha: Springer a spol., 1948.

MARTIALIS, Marcus Valerius. *Výbor epigramů M. Valeria Martiala: přízvukně v rozměrech originálu*. Přeložil Josef Němec. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1912.

MUSEUS; OVIDIUS; PROPERTIUS, Sextus Aurelius; CATULLUS, Gaius Valerius. *Anthologie z Ovidia, Katulla, Propertia a Muséa*. Přeložil František Sušil. Brno: Nákladem kněhkupectví Ant. Nitsche, 1861.

NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvukném překladě. XXVIII. *Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1903*. Německý Brod, 1903, s. 3-10.

NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvukném překladě. II. XXIX. *Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1903–1904*. Německý Brod, 1904, s. 3-10.

NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvukném překladě. III. XXXVII. *Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1911–1912*. Německý Brod, 1912, s. 3-11.

NĚMEC, Josef. Několik epigramů Martialových v přízvukném překladě. IV. XXXVIII. *Výroční zpráva c.k. státního vyššího gymnasia v Německém Brodě za školní rok 1912 – 1913*. Německý Brod, 1913, s. 3-13.

PLINIUS CAECILIUS SECUNDUS, Gaius. *Dopisy*. Přeložil Ladislav Vidman. Praha: Svoboda, 1988.

PUCHMAJER, Antonín Jaroslav. *Almanahy Antonína Jaroslava Puchmajera I*. V Praze: nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1917.

PUCHMAJER, Antonín Jaroslav. *Almanahy Antonína Jaroslava Puchmajera II*. V Praze: nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1920.

RAUTENKRANC, Josef František. Na Větrožila a Daliborku. *Hlasatel český: spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydáný od Jana Nejedlého*. Praha: František Jeřábek, 1808, 3(1), s. 450.

SVOBODA, Václav Alois. Dobrotivá přítelkyně. *Hlasatel český: spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydáný od Jana Nejedlého*. Praha: František Jeřábek, 1808, 3(1), s. 160.

ŠNAJDR, Karel Sudimír. *Almanach aneb Novoročenka 1823*. Hradec Králové: Nákladem Jana Františka Pospíšila, 1823, s. 69, 73.

ZIEGLER, Josef Liboslav. Na hánce. *Prvotiny pěkných umění, neb literární přílohy k císařským král. Vídeňským Novinám na rok 1813*. Částka první, (I-XV). Vídeň: Jan Nepomuk Norbert Hromádka, 1813, s. 44.

ZIEGLER, Josef Liboslav. O jednookém Nachylovci. *Prvotiny pěkných umění, neb literární přílohy k císařským král. Vídeňským Novinám na rok 1815*. Částka první, (1-25). Vídeň: Jan Nepomuk Norbert Hromádka, 1815, s. 72.

ŽÁČEK, Jiří. In.: MARTIALIS, Marcus Valerius. *Posměšky a jízlivosti*. Praha: Československý spisovatel, 1983.

Bohové se smějí. Přeložil Ferdinand Stiebitz. Praha: SNKLU, 1965.

Římská lyrika. Přeložil Ferdinand Stiebitz a kol. Praha: SNKLHU, 1957.

Další literatura

Publikace

ČERNÝ, Jiří; HOLEŠ, Jan. *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. Praha: Nakladatelství Libri, 2008.

KUŤÁKOVÁ, Eva. *Laudabile carmen*. (Část I., Římská metrika). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2012.

KUŤÁKOVÁ, Eva. *Laudabile carmen*. (Část II., Kapitoly z římské rétoriky a poetiky). Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2017.

KUŤÁKOVÁ, Eva et al. *Moudrost věků: lexikon latinských výroků, přísloví a rčení*. Praha: Svoboda, 1988.

LEVÝ, Jiří. *České teorie překladu*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.

- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Čtvrté, upravené vydání. Praha: Apostrof, 2012.
- NEUWIRTH, Fr., ed. a PEŘINA, Fr., ed. *Dvě stě let gymnasia v Německém Brodě: almanach: [1735-1935]*. V Něm. Brodě: Nákladem žáků německobrodského gymnasia, 1935, s. 88.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1, A-G. Praha: Academia, 1985.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2/ I, H–J. Praha: Academia, 1993.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2/II, K–L. Praha: Academia, 1993.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/I, M–O. Praha: Academia, 2000.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3/II, P–Ř. Praha: Academia, 2000.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4/I, S–T. Praha: Academia, 2008.
- OPELÍK, Jiří; FORST, Vladimír; MERHAUT, Luboš. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4/II, U–Ž. Praha: Academia, 2008.
- PRAŽÁK, NOVOTNÝ, SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník*. Praha: Československá grafická Unie, 1935.
- RYBIČKA, Antonín. *Přední křisitelé národa českého: Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*. 1. díl. Praha: F. Šimáček, 1889.
- SVOBODA, Karel. *Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové*. Praha: Československá akademie věd, 1957.
- SVOBODA, Karel. *Bibliografie českých prací o antice za léta 1775-1900*. Praha: Jednota českých filologů, 1947.

SVOBODA, Karel. *Bibliografie českých a slovenských prací o antice za léta 1901-1950*. Praha: Státní knihovna ČSSR, 1961.

TRUHLÁŘ, Antonín. *O českých překladech z antických básníků latinských a řeckých z doby střední (15.-18. stol.)*. Praha: A. Truhlář, 1887.

VARCL, Ladislav. *Antika a česká kultura*. Praha: Academia, 1978.

VAVROUŠOVÁ, Petra. *Překlad a tlumočení jako most mezi kulturami*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015.

WERNISCH, Ivan. *Píseň o nosu: zapomenutí, opomíjení a opovrhování: z jiné historie novočeské literatury (od počátků až do roku 1948)*. Brno: Petrov, 2005.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 15. V Praze: J. Otto, 1900.

Slovník českých spisovatelů. Praha: Libri, 2000.

Články, periodika a odborné práce

BAŽIL, Martin. České překlady latinského básnictví (Pūdorys kapitoly z historické poetiky překladu). In: *Poetický Cikláj v Brně 2010. Sborník textů o poetice*, vyd. Adam Veřmiřovský. Brno: Tribun EU, 2012, s. 67-79.

BAŽIL, Martin. Funkční náhrady řeckého a latinského hexametru v raném překladatelském díle Julie Novákové. *Časopis pro moderní filologii*. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2010, **92**(1-2), s. 64-80.

ČÁP, Daniel. *České bibliofilství 1918-1938. Příspěvek k dějinám knižní kultury za první republiky* [online]. 2008, s. 65-66 [cit. 2018-07-23]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/56476>.

DOBIÁŠ, Dalibor. *Puchmajerovské almanachy: Formování novočeského verše v nadnárodním kontextu* [online]. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2009 [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/24554>.

HAŠKOVÁ, Irena. *Problémy překladu Martialových Epigramů: (překlad a výběr Rudolfa Kuthana)*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1986.

HÝSEK, Miloslav. K počátkům české stolice na pražské universitě. *Listy filologické: Folia Philologica : časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený r. 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze, 1937, **64**, s. 458.

NEJEDLÝ, Jan. Promluvení. *Hlasatel český: spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců vydaný od Jana Nejedlyho*. Praha: František Jeřábek, 1806, **1**(1).

PELÁN, Jiří. Překlad konformní a adaptační: Na okraj českých překladů Písně o Rolandovi, *Souvislosti*. 1998, **2** (36), s. 506-516.

POMETLO, Ondřej. *Nesatirické epigramy v díle Marca Valeria Martiala*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2000.

SCHENK, Rudolf. *Listy filologické: Folia Philologica : časopis pro klasická, středověká a neo-latinská studia, založený r. 1874*. Praha: Jednota českých filologů v Praze, 1906, **33**(3-4), s. 301-302.

Přílohy

Přehled přeložených epigramů od konce 18. století do současnosti

Kniha 1

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
1			X	X	X		X						X											
2		X					X																	
3			X	X	X		X	X					X											
4				X	X		X						X											
5																								
6																								
7							X						X											
8							X						X											
9		X					X		X				X											
10		X	X	X	X		X										X							
11							X																	
12																								
13			X	X	X		X						X											
14																								
15			X	X	X		X						X											
16		X	X	X	X		X	X					X											
17		X																						
18		X		X			X																	
19		X		X	X		X	X			X		X											

Kniha 1

[illegible]

Kniha 1

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
																							45
						X																	46
	X	X	X	X		X	X			X		X									X		47
																							48
																							49
																							50
																							51
																							52
																							53
				X		X						X											54
		X				X																	55
	X		X			X						X											56
				X		X						X											57
																							58
																							59
																							60
X	X					X																	61
	X		X	X		X						X											62
	X			X		X																	63
	X		X	X		X						X		X									64
																							65
																							66
	X																						67
	X					X						X											68
																							69

Kniha 1

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
																							70
	X					X						X											71
	X					X																	72
	X			X	X	X						X											73
																							74
	X			X		X						X											75
																							76
	X			X			X																77
																							78
	X					X																	79
																							80
																							81
						X																	82
	X																						83
	X					X																	84
						X																	85
				X																			86
	X					X																	87
		X	X	X		X						X											88
	X			X																			89
	X				X	X																	90
	X		X	X		X						X	X										91
																							92
																							93
						X																	94

Kniha 1

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
95		X					X																	
96																								
97		X		X	X		X						X											
98		X		X	X		X																	
99		X					X																	
100		X	X				X																	
101																								
102					X								X											
103				X	X		X																	
104																								
105							X																	
106		X			X		X																	
107		X		X	X		X						X											
108																								
109																								
110		X		X	X		X						X											
111							X																	
112							X																	
113	X																							
114																								
115		X			X		X																	
116																								
117		X	X	X	X		X																	
118							X						X											

Kniha 2

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
1					X																			
2																								
3		X					X						X											
4		X																						
5				X	X		X						X											
6																								
7		X		X	X	X	X																	
8																								
9		X			X		X																	
10					X		X						X											
11		X		X	X		X																	
12		X		X	X		X						X											
13				X			X						X											
14																								
15		X					X						X											
16		X			X		X																	
17		X																						
18				X			X																	
19							X																	
20		X		X	X		X						X											
21		X			X		X	X					X											
22							X						X											
23		X					X						X											

Kniha 2

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
		X				X																	24
						X						X											25
						X																	26
																							27
																							28
						X																	29
			X			X																	30
																							31
	X					X																	32
	X																						33
	X																						34
	X					X																	35
																							36
																							37
	X			X		X						X											38
	X											X											39
						X																	40
				X	X																		41
																							42
																							43
	X		X	X		X																	44
																							45
																							46
																							47
																							48

Kniha 2

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
	X																						49
																							50
																							51
	X																						52
	X					X						X											53
																							54
	X																						55
	X			X		X																	56
																							57
	X			X		X						X											58
						X																	59
	X																						60
																							61
																							62
																							63
	X					X																	64
	X		X	X		X	X																65
	X					X																	66
			X	X		X						X											67
	X					X																	68
						X																	69
																							70
				X		X																	71
	X																						72

Kniha 2

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
	X																						73
																							74
																							75
																							76
	X																						77
	X			X		X						X											78
						X						X											79
	X		X	X		X						X											80
																							81
	X		X	X		X																	82
																							83
																							84
																							85
	X																						86
	X					X																	87
	X					X					X	X											88
	X			X		X																	89
	X	X	X			X						X											90
						X																	91
						X																	92
																							93

Kniha 3

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
1																								
2																								
3		X						X					X											
4																								
5							X																	
6																								
7																								
8		X		X	X		X	X					X						X					
9		X		X	X		X						X											
10		X					X																	
11																								
12		X					X																	
13							X																	
14		X																						
15							X																	
16				X	X		X																	
17																								
18		X					X	X					X											
19													X											
20																								
21																								
22		X					X																	
23		X					X						X											

Kniha 3

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
						X																	24
	X																						25
	X			X		X						X											26
				X		X																	27
	X					X						X											28
																							29
	X					X																	30
						X																	31
	X					X																	32
	X					X						X											33
	X					X						X											34
	X		X	X		X						X											35
X						X																	36
X				X								X											37
X				X		X																	38
X						X						X											39
						X																	40
X																							41
X						X																	42
X	X		X	X		X	X					X											43
X	X		X	X		X																	44
			X	X		X																	45
						X																	46
X	X																						47
X	X		X			X																	48

Kniha 3

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
49		X			X		X						X											
50							X																	
51		X			X	X	X																	
52		X					X	X					X											
53		X			X																			
54																								
55		X					X																	
56		X					X						X											
57							X						X											
58																								
59		X			X		X																	
60																								
61		X					X						X											
62																								
63							X																	
64					X																			
65																								
66																								
67																								
68		X					X																	
69							X						X											
70		X					X																	
71																								
72																								
73																								

Kniha 3

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
																							74
																							75
	X				X	X																	76
																							77
	X																						78
	X	X		X		X																	79
	X																						80
																							81
																							82
																							83
	X																						84
	X				X	X																	85
						X																	86
	X			X		X																	87
																							88
	X					X																	89
	X					X						X											90
	X																						91
																							92
																							93
	X		X	X		X						X											94
																							95
																							96
						X						X											97
	X																						98

Kniha 3

Žáček		
Krátký		
Stiebitz		
Plis		
Kuthan		
Dietrich		
Němec	x	
Hrubý		
Čech		
Borovský		
Šnajdr		
Kamarýt		
Čelakovský		
Ziegler		
Hek		
Svoboda		
Rautenkranc		
Bělovský		
Pavlovský		
V. Neiedlů		
J. Neiedlů		
Hněvkovský		
Puchmajer		
	99	100

Kniha 4

Žáček		
Krátký		
Stiebitz		
Plis		
Kuthan		
Dietrich		
Němec		
Hrubý		
Čech		
Borovský		
Šnajdr		
Kamarýt		
Čelakovský		
Ziegler		
Hek		
Svoboda		
Rautenkranc		
Bělovský		
Pavlovský		
V. Neiedlů		
J. Neiedlů		
Hněvkovský		
Puchmajer		
	1	2
	3	4
	5	6
	7	8
	9	10
	11	12
	13	14
	15	

Kniha 4

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
16		X					X																	
17		X																						
18																								
19																								
20		X		X	X		X																	
21		X					X						X											
22			X				X																	
23																								
24		X	X				X						X			X								
25							X																	
26							X																	
27							X																	
28		X			X																			
29							X																	
30																								
31																								
32		X			X																			
33		X	X	X	X		X						X											
34		X					X																	
35																								
36							X						X											
37																								
38		X			X		X						X											
39																								
40																								

Kniha 4

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
41		X		X		X	X	X	X				X											
42						X																		
43																								
44	X		X	X			X																	
45																								
46																								
47																								
48		X					X																	
49	X			X	X		X																	
50		X				X																		
51																								
52																								
53		X					X																	
54		X					X																	
55																								
56					X		X	X					X											
57							X																	
58							X																	
59																								
60							X																	
61					X		X																	
62							X																	
63																								
64																								
65					X		X																	

Kniha 4

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
66			X				X																	
67																								
68																								
69		X			X		X																	
70																								
71		X			X	X	X																	
72				X	X		X	X																
73							X																	
74																								
75			X				X																	
76		X					X						X											
77					X		X																	
78																								
79					X		X						X											
80		X																						
81		X			X		X																	
82																								
83							X																	
84																								
85				X	X		X						X											
86																								
87																								
88																								
89																								

Kniha 5

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
1																								
2																								
3							X																	
4																								
5																								
6																								
7							X																	
8																								
9		X		X	X		X	X					X											
10				X	X		X																	
11							X																	
12		X		X	X		X																	
13				X	X		X	X																
14																								
15							X																	
16																								
17		X		X	X		X																	
18																								
19																								
20																								
21		X					X																	
22																								
23																								

Kniha 5

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
																							24
																							25
																							26
																							27
				x																			28
	x		x			x	x					x											29
																							30
																							31
																							32
	x					x																	33
																							34
																							35
	x	x				x																	36
	x			x		x																	37
																							38
																							39
	x			x		x						x											40
																							41
						x																	42
	x	x	x		x	x	x					x											43
						x																	44
	x	x				x						x									x		45
																							46
	x		x			x	x					x											47
																							48

Kniha 5

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
49																								
50																								
51																								
52				X	X		X						X											
53							X																	
54																								
55													X											
56		X		X			X																	
57		X					X																	
58		X		X	X		X																	
59		X					X																	
60		X			X																			
61		X	X				X																	
62							X																	
63																								
64		X			X		X																	
65																								
66		X					X																	
67																								
68							X						X											
69																								
70																								
71							X																	
72							X						X											
73					X																			

Kniha 5

Žáček			
Krátký	X	X	
Stiebitz			
Plis	X		
Kuthan	X		
Dietrich			
Němec	X	X	X
Hrubý			
Čech			
Borovský			
Šnajdr			
Kamarýt			
Čelakovský		X	
Ziegler			
Hek			
Svoboda			
Rautenkranc			
Bělovský			
Pavlovský			
V. Neiedlů			
J. Neiedlů			
Hněvkovský			
Puchmajer			
	74	75	76
	77	78	79
	80	81	82
	83	84	

Kniha 6

Žáček					
Krátký			X		
Stiebitz				X	
Plis					
Kuthan					
Dietrich					
Němec			X	X	
Hrubý					
Čech					
Borovský					
Šnajdr					
Kamarýt					
Čelakovský					
Ziegler					
Hek					
Svoboda					
Rautenkranc					
Bělovský					
Pavlovský					
V. Neiedlů					
J. Neiedlů					
Hněvkovský					
Puchmajer					
	1	2	3	4	5
	6				

Kniha 6

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
																							7
	X		X	X		X	X																8
																							9
																							10
						X																	11
	X		X	X		X	X					X											12
																							13
																							14
																							15
																							16
	X																						17
																							18
	X			X		X						X											19
	X			X		X																	20
						X																	21
																							22
	X				X	X																	23
	X											X											24
						X																	25
	X				X																		26
																							27
					X																		28
																							29
																							30
	X																						31

Kniha 6

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
			X																				32
																							33
		X				X						X											34
	X					X																	35
	X																						36
																							37
																							38
	X			X																			39
				X		X						X											40
						X						X											41
X																							42
						X																	43
						X																	44
																							45
																							46
						X																	47
	X		X			X						X											48
																							49
	X			X																			50
			X	X		X																	51
																							52
	X	X	X	X		X						X											53
																							54
																							55
																							56

Kniha 6

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
57		X		X			X																	
58																								
59							X																	
60		X			X	X	X																	
61				X			X						X											
62		X					X																	
63				X	X		X																	
64																								
65																								
66		X			X																			
67		X			X	X	X																	
68																								
69					X																			
70																								
71																								
72		X																						
73																								
74																								
75		X					X																	
76																								
77																								
78		X			X		X							X										
79				X			X						X											
80																								
81																								

Kniha 6

[illegible]

Kniha 7

Žáček			
Krátký			
Stiebitz			
Plis		X	
Kuthan			
Dietrich			
Němec		X	X
Hrubý			
Čech			
Borovský			
Šnajdr			
Kamarýt			
Čelakovský		X	X
Ziegler			
Hek			
Svoboda			
Rautenkranc			
Bělovský			
Pavlovský			
V. Neiedlů			
J. Neiedlů			
Hněvkovský			
Puchmajer			
	1	2	3
			4

Kniha 7

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
5																								
6							x																	
7																								
8							x																	
9		x					x																	
10		x			x																			
11																								
12																								
13							x																	
14						x																		
15																								
16		x	x				x						x											
17																								
18						x																		
19																								
20		x			x																			
21																								
22																								
23																								
24																								
25																								
26																								
27							x																	
28																								
29																								

Kniha 7

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
30		X				X																		
31																								
32																								
33		X					X																	
34																								
35																								
36																								
37																								
38							X																	
39							X																	
40																								
41													X											
42																								
43		X					X																	
44																								
45	X																							
46																								
47																								
48		X					X																	
49							X						X											
50																								
51																								
52																								
53																								
54		X			X		X																	

Kniha 7

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
55		X																						
56																								
57																								
58		X																						
59		X		X	X		X																	
60																								
61		X																						
62																								
63																								
64		X					X																	
65		X					X																	
66					X		X	X					X											
67																								
68																								
69																								
70		X																						
71																								
72																								
73				X																				
74																								
75		X			X		X																	
76		X			X		X																	
77		X		X	X		X						X											
78																								

Kniha 7

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
79				X			X																	
80																								
81		X		X	X		X						X											
82																								
83		X	X				X						X											
84																								
85				X	X		X																	
86																								
87		X																						
88							X																	
89							X																	
90							X																	
91																								
92				X	X		X																	
93																								
94		X					X						X											
95																								
96																								
97																								
98		X		X	X		X	X																
99																								

Kniha 8

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
1							X																	
2																								
3					X		X																	
4																								
5				X	X		X																	
6					X																			
7		X					X																	
8																								
9							X																	
10		X		X	X		X																	
11																								
12		X		X	X		X																	
13		X					X						X											
14		X					X																	
15																								
16																								
17		X					X																	
18							X																	
19																								
20		X			X		X						X											
21							X																	
22																								
23							X																	

Kniha 8

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
	X					X																	24
						X						X											25
																							26
	X		X	X		X						X											27
																							28
	X		X	X		X						X											29
																							30
	X					X																	31
																							32
																							33
																							34
	X			X		X																	35
																							36
						X																	37
																							38
																							39
	X		X																				40
			X			X																	41
																							42
	X			X		X																	43
		X				X																	44
																							45
					X	X																	46
	X					X																	47
																							48

Kniha 8

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
49							x																	
50																								
51																								
52																								
53		x					x																	
54					x		x																	
55																								
56																								
57		x					x																	
58																								
59																								
60		x					x						x											
61					x		x	x																
62		x					x																	
63							x																	
64																								
65																								
66																								
67							x																	
68																								
69		x	x	x	x	x	x	x																
70							x																	
71					x																			
72																								
73							x																	

Kniha 8

[illegible]

Kniha 9

[illegible]

Kniha 9

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
9							X																	
10 ¹⁵³		X	X	X	X	X	X	X					X							X				
11																								
12							X																	
13																								
14		X			X		X											X						
15		X	X		X		X																	
16																								
17																								
18							X																	
19		X			X		X																	
20																								
21																								
22																								
23																								
24																								
25					X																			
26																								
27																								
28																								
29		X			X																			
30																								
31																								

¹⁵³ Číslování epigramu 9, 10 kolísá, u mnohých překladatelů jej najdeme také pod označením 9, 5. Edice z roku 1990 jej uvádí jako 9, 10 (5).

Kniha 9

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
32							x																	32
33																								33
34																								34
35																								35
36																								36
37		x																						37
38																								38
39																								39
40																								40
41						x																		41
42																								42
43																								43
44																								44
45																								45
46		x		x			x																	46
47		x																						47
48																								48
49																								49
50		x					x																	50
51							x																	51
52																								52
53			x		x		x																	53
54																								54
55							x																	55
56																								56

Kniha 9

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
	X																						57
						X																	58
																							59
						X																	60
																							61
	X					X																	62
																							63
																							64
																							65
	X					X																	66
																							67
	X																						68
																							69
	X		X			X																	70
																							71
																							72
	X																						73
																							74
																							75
																							76
						X																	77
	X			X		X	X					X											78
																							79
	X					X																	80
	X		X	X		X						X											81

Kniha 9

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
	X		X	X		X																	82
																							83
																							84
																							85
																							86
																							87
	X				X	X																	88
						X						X											89
																							90
X			X	X		X																	91
	X	X		X		X																	92
																							93
																							94
																							95
	X					X						X											96
X						X	X																97
																							98
																							99
	X					X																	100
																							101
						X																	102
																							103

Kniha 10

Kniha 10

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
1																								
2	x																							
3																								
4	x																							
5																								
6																								
7				x																				
8		x	x		x		x	x					x										x	
9		x			x		x	x																
10																								
11																								
12																								
13																								
14																								
15							x																	
16		x			x		x																	
17																								
18																								
19																								
20																								
21																								
22		x					x																	
23							x																	
24																								
25																								

Kniha 10

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
26																								26
27		x																						27
28																								28
29																								29
30																								30
31																								31
32							x																	32
33																								33
34																								34
35																								35
36																								36
37																								37
38						x																		38
39		x					x																	39
40																								40
41		x																						41
42																								42
43		x	x	x	x		x						x					x						43
44																								44
45							x																	45
46		x			x		x						x											46
47				x	x	x																		47
48																								48
49																								49
50																								50

Kniha 10

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
51																								
52																								
53		X		X	X		X																	
54		X			X		X																	
55						X																		
56																								
57																								
58																								
59																								
60																								
61					X																			
62																								
63		X																						
64																								
65																								
66																								
67																								
68																								
69		X					X																	
70																								
71			X		X		X																	
72																								
73																								
74																								
75					X		X																	

Kniha 10

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
	X			X		X	X																76
																							77
																							78
																							79
																							80
																							81
																							82
																							83
	X			X		X						X											84
																							85
																							86
																							87
																							88
																							89
	X					X																	90
	X	X		X		X						X											91
																							92
																							93
																							94
	X					X																	95
																							96
	X					X																	97
																							98
																							99
																							100

Kniha 10

Žáček			
Krátký		X	
Stiebitz			
Plis			
Kuthan		X	
Dietrich			
Němec		X	
Hrubý			
Čech			
Borovský			
Šnajdr			
Kamarýt			
Čelakovský			
Ziegler			
Hek			
Svoboda			
Rautenkranc			
Bělovský			
Pavlovský			
V. Neiedlů			
J. Neiedlů			
Hněvkovský			
Puchmajer			
	101	102	103
	104		

Kniha 11

Žáček			
Krátký			X
Stiebitz			
Plis			
Kuthan			
Dietrich			
Němec			
Hrubý			
Čech			
Borovský			
Šnajdr			
Kamarýt			
Čelakovský			
Ziegler			
Hek			
Svoboda			
Rautenkranc			
Bělovský			
Pavlovský			
V. Neiedlů			
J. Neiedlů			
Hněvkovský			
Puchmajer			
	1	2	3
	4	5	6
	7	8	9
	10	11	12
	13		

Kniha 11

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
												X											14
																							15
																							16
						X						X											17
																							18
	X					X																	19
																							20
																							21
					X																		22
					X																		23
																							24
					X																		25
					X																		26
																							27
																							28
					X	X																	29
																							30
																							31
																							32
																							33
	X					X						X											34
			X	X		X																	35
																							36
	X					X																	37
	X					X						X											38

Kniha 11

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
39			X				X																	
40		X			X	X	X																	
41																								
42		X					X																	
43						X																		
44							X						X											
45																								
46						X																		
47																								
48																								
49		X																						
50																								
51		X					X																	
52					X																			
53																								
54																								
55																								
56		X			X		X																	
57							X																	
58																								
59				X																				
60							X																	
61																								
62		X					X																	
63																								

Kniha 11

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamarýt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedlý	J. Neiedlý	Hněvkovský	Puchmajer	
64		X		X	X	X	X	X					X										X	
65																								
66		X			X																			
67		X		X	X		X						X											
68					X		X						X											
69																								
70																								
71		X			X	X	X																	
72		X																						
73		X																						
74		X																						
75																								
76							X																	
77																								
78		X				X																		
79							X																	
80																								
81		X																						
82		X					X																	
83		X			X		X						X											
84		X																						
85																								
86		X					X																	
87		X																						
88						X																		

Kniha 11

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
89		X			X		X						X											
90																								
91																								
92		X			X		X						X											
93		X					X																	
94																								
95																								
96																								
97		X			X	X	X																	
98																								
99																								
100		X				X	X																	
101		X			X		X						X											
102							X																	
103		X			X		X						X											
104						X																		
105																								
106																								
107		X		X	X																			
108					X																			

Kniha 12

Kniha 12

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranz	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
1																								
2																								
3																								
4																								
5																								
6																								
7		X			X		X																	
8	X			X																				
9				X			X																	
10		X		X	X		X			X			X											
11																								
12		X		X	X		X						X											
13					X		X						X											
14																								
15																								
16					X																			
17					X		X																	
18	X			X																				
19							X																	
20		X			X	X																		
21																								
22																								
23				X			X						X											
24																								
25							X																	

Kniha 12

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
26		X																						
27																								
28							X																	
29																								
30		X			X		X						X											
31		X	X	X	X		X																	
32																								
33													X											
34					X		X																	
35																								
36		X			X																			
37																								
38		X				X																		
39																								
40		X			X																			
41																								
42		X				X																		
43																								
44																								
45		X											X											
46 ¹⁵⁴		X			X		X						X											
47																								
48																								

¹⁵⁴ Číslování epigramů 12, 46 a 12, 47 vzájemně kolísá. S označením 12, 47 se setkáváme u Čelakovského a Němce. Edice z roku 1990 daný epigram uvádí jako 12, 46 (47).

Kniha 12

	Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
49		X																						
50																								
51		X		X	X								X											
52																								
53							X																	
54		X			X		X						X											
55																								
56							X																	
57	X				X																			
58		X					X																	
59		X			X	X																		
60																								
61		X			X																			
62																								
63																								
64																								
65																								
66																								
67																								
68							X																	
69		X			X		X						X											
70																								
71							X																	
72																								
73				X	X		X																	

Kniha 12

Žáček	Krátký	Stiebitz	Plis	Kuthan	Dietrich	Němec	Hrubý	Čech	Borovský	Šnajdr	Kamaryt	Čelakovský	Ziegler	Hek	Svoboda	Rautenkranc	Bělovský	Pavlovský	V. Neiedl	J. Neiedl	Hněvkovský	Puchmajer	
																							74
																							75
						x																	76
																							77
						x																	78
																							79
			x			x		x															80
																							81
																							82
																							83
																							84
																							85
				x	x																		86
																							87
		x	x	x		x						x											88
	x																						89
	x					x																	90
	x			x																			91
	x		x	x		x						x											92
	x				x	x																	93
				x																			94
																							95
																							96
					x																		97
																							98

De spectaculis (Liber spectaculorum)

Čelakovský: 25b, 32

Fr. Sušil: 25b

Němec: 1, 3, 8, 18, 21, 25b

Kuthan: 1, 8, 17, 18

Plis: 1, 17, 18

Krátký: 5, 6, 8, 9, 15, 17, 18, 21

Žáček: 1

Xenia (Kniha 13)

Němec: 18, 25, 34, 52, 58, 64, 70, 74, 76, 77, 92, 94, 116, 121, 126

Kuthan: 39, 51, 53, 58, 70, 92, 126

Plis: 4, 33, 46, 48, 60, 66, 70, 77, 94, 104, 126

Krátký: 18, 34, 41, 51, 52, 58, 70, 73, 75, 80, 77, 98, 87, 111, 116, 121, 123, 126, 125

Žáček: 3

Apophoreta (Kniha 14)

Němec: 24, 25, 28, 30, 32, 34, 36, 39, 40, 66, 68, 70, 80, 106, 119, 149, 151, 165, 175, 180, 203, 208, 212, 220, 223

Kuthan: 10, 25, 34, 37, 39, 40, 49, 56, 69, 151, 208

Plis: 10, 25, 30, 34, 44, 49, 56, 73, 76, 109, 164, 189, 190, 195, 208, 296

Krátký: 6, 10, 11, 24, 25, 26, 27, 29, 34, 30, 37, 67, 39, 44, 46, 49, 66, 45, 56, 68, 73, 76, 83, 86, 119, 149, 153, 166, 175, 167, 176, 180, 196, 194, 203, 215, 219, 229